БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 201 (4171) | 1958 ч. октябрь 9, четверг. | Өртээ 20 коп.

Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжын улам калбартыр

Улуг байырлал — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнуң байырлалы чоокшулап келген. Байырлал бүрүзүнге күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннерлиг ужуражыры совет кижилериң чаагай чаңчылы апарган. Ынчангаш бистиң улуг делгем Төрөөн чуртувустуң кайы-даа кыдыгларында Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжы шагда-ла калбарган болгаш ам хүн бүрүде улам күштелип турар. Колхозчу тараачыннар, бүдүрүлгениң ажылчыннары бедиткен чаа хүлээлгелерни алгаш, сөзүн херек кырында өөлеп турарлар.

Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының бистиң области өгелевчизи Тывада мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи Элегестиг шахта өргелелиниң коллективи болган. Шахтёрлар он айларның бүдүрүлге программазын октябрь 10-га чедир күүседир болгаш пландан ажыр 8 муң тонна хөмүр дашты казып тыварын, а чыл планын хуусаа бетинде— декабрь 1-ге чедир күүседирин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планда көрүнгениден ажыр 8 хуу бедиерин болгаш өске-даа тодаргай хүлээлгелерни алгаш, Улуг Октябрьның социалистиг революциязының 41 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш чарышты калбартырынче областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң бүгү ажылчыннарын, инженер-техниктиг ажылдакчыларын, бүгү ажылчы чоннарын кыйгырган.

Мурнакчы бүдүрүлге чериниң коллективиниң бо өгелевчи чоруун, патриотчу хүлээлгезин областың бүдүрүлгелериниң коллективтери изиги-биле деткип, тодаргай хүлээлгелерни түс-түс алгылаан, ам ол хүлээлгелерин күүседир дээш кызымак ажылдап турарлар.

Октябрь мурнунуң бо чылдагы социалистиг чарыжы болза, СЭКП-ниң өөлчег чок төөгүлүг XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дээш бистиң чуртувуста калбарган бүгү улустуң күчүлүг социалистиг чарыжына холбашкан. Ынчангаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнуң алдары дээш алдынган хүлээлге бүрүзүн чедишкинниг күүседири партияның XXI съездизинге баа күш-ажылчы төлептиг белек болур дээрзин областың ажылчы чоннары ханызы-биле билип турарлар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнга база партияның XXI съездизинге ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле чедишкинниг ужуражыр дээш чоокку үеде шиитпирлээр ужурлуг сөңгаарладып болбас харыысалгалыг улуг сорулгалар областың ажылчы чоннарының мурнунда турып турар.

Ам кол сорулга—дүжүт ажаап алышкының, Төрөөн чуртка тараа белеткээриниң немелде хүлээлгелерин өң кыска хуусаада доозары, мал кыштагладышкынынга үлегерлиг белеткенири болур.

Бии-Хемниң, Баа-Хемниң, Таңдының тараажыларының күрүнеге ам-даа хөй тарааны садар дугайында патриотчу өгелөшкинин деткивишаан, бо чылын Төрөөн чуртка 5 миллион пуд тарааны бөөр деп хүлээлгезин областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилери октябрьның 10-га чедир күүседир дээш хайныышкынныг ажылдап турарлар. Бо үннерде бүгү-ле ажылдар, чер-черде партия, совет организацияларның масса-политиктиг болгаш организастыг ажылы, хөй-нинти организацияларының бүгү ажыл-чорудулгазы Төрөөн чуртуң мурнунга бо патриотчу хүлээлгени чедишкиннинг шиитпирлээринге чагыткан турар ужурлуг. Беш миллион пуд тарааны күрүнеге садар дээн хүлээлгени чедишкиннинг күүседиринге ажыл-ишчи бүрүзүнүң тодаргай салыышкыны—Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының кол негелдези болур. Бо талазы-биле Улуг-Хемниң ажылчы чоннары ботуг түннелдерни чедип ап, немелде хүлээлгезин эрестиг күүседип турарын демдеглээр херек.

Областың ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң соңгаарладып болбас шиитпирлезе чогуур өске-даа чугула айтырыглары өөрөш өвес. Ылаңгыя мал кыштагладышкынынга белеткелди чедишкиннинг доозары, мал ажылының продуктулуун улам бедидери, хоорай болгаш көдээ черлерде тудуг планнарын хуусаа бетинде күүседири, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедири дээш чарышты хүн бүрүде калбартыры эргежок чугула. Ол ышкаш областың бүдүрүлге болгаш культура албан черлерин кышкы байдалда ажылдаарынга хынамчалыг белеткээри ышкаш оон-даа өске хөй чугула айтырыгларны организастыг шиитпирлээр херек.

Элегестиг шахта өргелелиниң коллективиниң кыйгырыын деткивишаан, Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжын областың бүдүрүлгелеринге, транспорт организацияларынга, тудуг черлеринге болгаш колхозтарынга, совхозтарынга, МТС-териңге, СТС-ке калбартыры партия профэвилел болгаш комсомол организацияларындан негеттиниң түрар.

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунга болгаш райкүүскомга

Күрүнеге пландан ажыр тараа садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде 101 хуу күүседкени-биле партияның область комитеди болгаш облкүүском Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннарынга байыр чедирип тур.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын көдүрериңе улам ынайгы чедишкиннерлиг болурун партияның область комитеди болгаш облкүүском районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериңе болгаш бүгү ажылчы чоннарына күзеп база олар чоокку үннер иштинде күрүнеге немештир бир муң беш чүс тонна тарааны дужаар, үрезин уруушкунун, кускү чер андарыышкынын, хойларның тарып боозадылгазын, мал кыштагладышкынынга белеткелди болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый ажылдарын доозар, оон-биле Октябрьның 41 чыл оюн болгаш СЭКП-ниң XXI съездизин төлептиг уткуур деп идегелин илередип тур.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУ ОБЛКҮҮСКОМ.

Картофельди ажаап алганының түннели

Баа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң ажыл-ишчилери 40 гектар картофельдиң ажаап алышкынын дооскан. Гектар бүрүзүнден 10 тонна картофель ажаатты-нган. Эштер Килик, Салбаа, Хайдажакова картофель казарының нормазын хүн бүрүде 160 — 170 хуу күүседип келген.

Артель үрезинге 90 тонна картофельди урган болгаш кооперацияга 30 тоннаны саткан. Медведевканың 7 чыл школазының үстүү классларының өөреникчилери көдээ ажыл-агый практиказын эрттирбишаан, колхозтуң 3 гектар картофелин ажаап берген.

* * *

«Тиилелге» колхоз гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 100 центнер дүжүттү алган. Ажаап алдынган картофель — 356 тонна. Баштай 50 тонна картофельди үрезинге урган, 100 тоннаны кооперацияга саткан.

Төрээн чуртка 5 миллион пуд тарааны бөөр дээш!

СҮТ-ХӨЛЧҮЛЕРНИҢ САЛЫЫШКЫНЫ

Сүт-Хөл районнуң ажылчы чоннары партияның XX съездизинниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демисешпишаан, 1958 чылда тараа бүдүрерин көвүдедир талазы-биле биче эвес чедишкиннерни чедип ап, тараа культураларының чаагай дүжүдүн өстүрүп алганнар.

Районнуң ажылчы чоннары пландан ажыр тараа дужаар болгаш садар талазы-биле Таңды болгэш Каа-Хем районнарның ажыл-ишчилериниң патриотчу кыйгырыын изии-биле деткип, областың ажылчы чоннарының күрүнеге 5 миллиондан эвээш эвес пуд тараа киирер хүлээлгезинге киириштир күрүнеге тараа садар хүлээлгезин октябрьның 6-да алдарлыы-биле күүседкен. Район күрүнениң шыгжавырынга 95 муң пуд тарааны киирген ийикпе азы алдынган хүлээлгезин 100 хуу күүседкен. Күрүнеге тараа дужаар болгаш садар талазы-биле «Бора-Тайга», «Ишкин» көдээ ажыл-агый артельдери олаа идепкейлиг ажылдап, мурнакчы чоруун көргүскен.

«Бора-Тайга» колхоз (даргазы эш О. Лопсан) күрүнеге 269 тонна тараа садар планныг тургаш, 557 тоннаны садып, планын 200,7 хуу күүседкен. Оон иштинде кызыл-тастың «Мильтурум», «Московка» деп сорттуг үрезиннерни 200 ажыг тоннаны киирген. «Ишкин» колхоз (даргазы эш Найдың, партия организациязының секретары эш Хуна) күрүнеге 150 тонна тараа садар тургаш, 274 тонна тараа күрүнеге садып, планын 192 хуу күүседкен. Ол ышкаш «Алдан Маадыр» колхоз күрүнеге тараа садар хүлээлгезин 174 хуу, Киров аттыг колхоз —126 хуу күүседкеннер.

Күрүнеге тараа садар талазы-биле районнуң ажылчы чоннарының социалистиг хүлээлгезин чедишкинниг күүседиринге МТС-тиң механизаторлары, ылаңгыя комбайнерлер, эр, хереөжен колхозчулар боттарының улуг салыышкынын киргенин демдеглээри чугула. «Бора-Тайга» колхозта комбайнерлер О. Деге, А. Гладков, «Ишкин» колхозта М. Өктек-Кара, «Алдан Маадыр»да лафеттиг жатканың машинизи П. Соловьев олар тарааны кестирериниң болгаш бастырарының сезон-даа, хүн-даа нормаларын үргүлчү ажыр күүседип келгеннер. Сут-Хөл МТС-тиң чолаачызы К. Очур-оол Киров аттыг колхозка комбайннардан шаннарже, шаннардан тараа хүлээп алыр пунктуже тараа сөөрттүрүнүң хүн нормазын 120—180 хуу чедир күүседип турар.

«Алдан Маадыр» колхозтуң колхозчузу М. Мыртыынай шанда тараа кургадып база арыглап, хүн бүрүде 7—8 тонна тарааны кургадып, нормазын 150—200 хуу, ол-ла колхозта хереөжен колхозчулар К. Мөнен, О. Хөртээзин олар машинага тараа чүдүрериниң хүн нормазын 140—150 хуу күүседип, «Ишкин» колхозтун колхозчузу О. Ортун-оол комбайнардан шанче аът-биле хүнде 8 тонна тарааны сөөртүп, хүнде ийи норманы күүседип турар. «Бора-Тайга» колхозтуң колхозчузу 68 харлыг О. Шымбай-оол шаңга тараа кургадыр нормазын 100 хуу күүседип турар. Киров аттыг колхозта комбайнер М. Комбуй-оол подборщик-биле тараа бөлдүрүп, хүн нормазын 120 хуу, ол-ла колхозта колхозчу О. Тыртык-оол тараа чүдүрериниң хүн нормазын 130—140 хуу, колхозчу Д. Тыртык хол-биле картофель казарының хүн нормазын 200 хуу күүседип, мурнакчы болуп ажылдап турар.

Дүжүт ажаап алышкының болгаш күрүнеге тараа садарын организастыг чорудар талазы-биле Суг-Аксы ортумак школаның (директору эш И. Шоев) башкылары болгаш өөреникчилери, Ак-Даш чеди чыл школазының, район эмнелгезиниң болгаш МТС-тиң коллективтери колхозтарга улуг дузаламчыны көргүзүп, онза эки ажылдааннар.

СЭКП райкомунуң пропагандизи эш Борбай-оол болгаш культура бажыңының директору эш Кенден олар баштаан агиткультбригаданың кежигүннери дүжүт ажаап алышкынынга боттарының күш-ажылы-биле кириштишаан, тараажыларга оюн, концертти хөй удаа көргүскеннер.

Дүжүт ажаап алышкының база күрүнеге тараа садар хүлээлгени ийшаанда күүседкен тнилелге-биле чергелештир чамдык четпестер база турганын айтыр херек. Ямзы бүрү техниктиг чылдаганнарның хараазы-биле Киров аттыг, «Алдан Маадыр» көдээ ажыл-агый артельдеринге комбайнар үр үе иштинде үрелиишкин верге таваржып турган. Ол ышкаш кайы-даа колхозтарга тарааның чидирин болдунуп турган. Оон ынай «Бора Тайга» болгаш «Алдан Маадыр» колхозтарда 500 гектар хире тараа кестинмейн сыпта хевээр артып турар.

Район мал чемнери сигген, силос белеткээринин, күрүнеге эыт, сүт, дүк садарының планнарын хуусаа бетинде күүседип, күрүне-биле санашкан. Ам районнуң бүгү ажылчы чоннары келир чылдың дүжүдүнге үрезин урар болгаш арыглаар, мал кыштагладышкынынга белеткелди организастыг доозар дээш күженишкиннерни салып турар.

А. НАМЗЫН,
СЭКП Сүт-Хөл райкомунуң секретары.

Күрүнеге улам-на хөй тараа дээш

АРЫГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажылды дыңлытпышаан, социалистиг чарышты калбартканының түңнелинде «Партияның XX съездизи» колхозтуң ажыл-ишчилери күрүнеге 840 тонна тараа белеткээр дээн хүлээлгезин октябрьның 6-да 863 тонна кылдыр күүседкен.

Келир чылдың дүжүдүнге четчир эки шынарлыг үрезиннерни, мал чеминге тарааларны база өске-даа фондуларга уруушкуннарны чорутпушаан, колхоз күрүнеге тараа белеткээрин үргүлчүлеп турар. Колхозта парторганизация секретары эш Сарыг-оолдуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бо чылын тараа культураларын 2440 гектарга тараан бис. Үнүш ойгай эвес, гектардан ортумаа-биле 13 центнер болуп турар. Колхозчу тараажыларның болгаш механизаторларның дамнаг күш-ажылының түңнелинде 2170 гектарның дүжүдү ажаап алдынган. Аргаан 270 гектарның тараазын чоокку хүннерде чидириг чокка ажаап алырынга Шагаан-Арыг МТС-тиң 12 комбайн агрегаттары ажылдап турар. Комбайннардан шаннарже, а белеткеттинген тарааларны хүлээп алыр пунктуже 22 автомашиналар үзүктел чок сөөртүп турар.

Ажылдың бүдүнгүү, эки шынары дээш үлегерлиг ажылдап турарларны хөйну илередип болур. Винокуровтуң башкарганы «С-6» комбайн агрегады хүнде 12 гектарның орнунга 25 гектарның тараазын ажаап ап турар. Шаннарда тарааларны дүртен сайгарарынга Балдаң, Үйнук болгаш өске-даа колхозчулар кызымак ажылдап турар.

Өвүржүлер „Элегес“ совхозта

ЭЛЕГЕС. (Телефон-биле). «Элегес» совхозтуң дүжүт ажаалдазынга дузалажыры-биле Өвүр райондан 80 кижи совхозта ажылдап турар. Совхозтуң дирекциязы, партия организациязы өвүржүлерни өөрүшкү-биле хүлээп алгаш чурттаар оранбажын-биле болгаш өске-даа чүүлдер-биле хандырган.

Өвүржүлер ийи бригада болуп алган ажылдап турар. Бир бригада тараа, өскези картофель ажаап турарлар.

ДҮРГЕН АЖААП АЛЫР

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозу болгаш МТС-тиң комбайн агрегаттары дүжүт ажаап алышкынынче баштайгы үеде организастыг киргеш хөй гектар тараа культураларын ажаавышаан, күрүнеге пландан ажыр 400 тонна тарааны дужааган. Комбайнерлер Дыртык-оол, Пивейов, чолаачылар Өнер-оол, Дүктүг-оол, тараа арыглакчылары Намзырай, Сотпа болгаш оон-даа өскелер тус-тус онаашкан ажылдарының нормазын үргүлчү ажыр күүседип келгеннер.

Ындыг-даа болза, артельде дүжүт ажаап алышкыны сөөлгү үеде оожум байдалга кирген. Тараа культураларының 70 хуузу ажааттынган-даа болза, бир муң чыгыы гектар тараа чоокку үеге чедир-ле сыпта хевээр турбушаан. Тарааның камгалалын кошкатканындан ийиги хову бригадазында 60 ажыг тонна тарааны мал чөөн. Комбайндан тарааны черге төгер чоруктар бар, тараа сөөрттүр машиналар болгаш тергелиг аъттар четче тургустунмаан.

Ийиги хову бригадазында ажыл кылыр кижилер чедишпейн турда, бригаданың кежигүннери О. Кеңбажын-биле болгаш өске-даа чүүлдер-биле хандырган.

Өвүржүлер ийи бригада болуп алган ажылдап турар. Бир бригада тараа, өскези картофель ажаап турарлар.

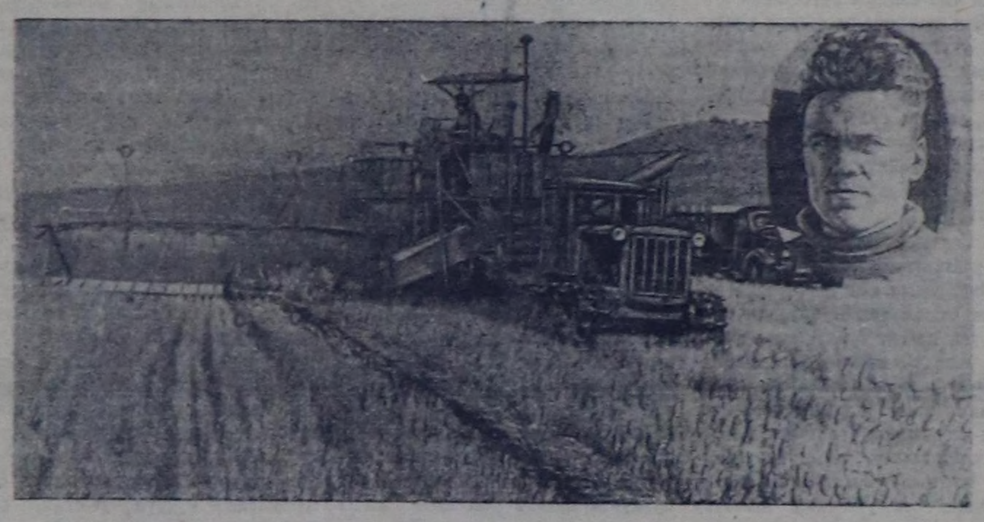

Чурукта: Таңды районнуң «Элегес» совхозунуң комбайнери А. А. Мирошников «С-6» комбайнга ажылдавышаан хүн бүрү 14—16 га тарааны ажаап турар.

Азия болгаш Африка чурттарының чогаалчыларының конференциязынга холбаштыр

ТАШКЕНТ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНГА БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙ БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУРАР

(«ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА» СОЛУННУҢ АРЫННАРЫНДАН)

Ханы сеткил-биле мөгейген ёзулал

Азия болгаш Африка чурттарының чогаалчыларының конференциязынга бүгү сеткил сагыштан байыр чедирип тур мен. Украин чугааны, украин ырыны, украин культураны хаанныг Россияга арааган ышкаш истеп сүрүп чораан, ындыг черге чурттан чораан чогаалчы, Совет Эвилелиниң хамаатызы, украин мен конференцияга байыр чедирип тур мен. Хөй национал-дыг совет улустарның қылып бүдүрген байгамчыктыг чүүлдерин көрүп, аңаа киржип чораан кижи болгаштың байыр чедирип тур мен.

Барыын Европада болгаш Америкада мындыг чугаа чоруп турар: Чөөн чүк болгаш Барыын чүк ботботтарынга удурланышкак, Чөөн чүктүң болгаш Барыын чүктүң культураларының чоокшулажыры болгаш бот-боттарын билчири берге болгаш нарын айтырыг деп турар. Ленинниң өөреникчилери болур совет кижилер бистерге, улустарны улуг болгаш бичии деп ылгавас кижилер болур бистерге, Барыын чүк биле Чөөн чүктүң аразында шиитпирлээри берге айтырыг чок.

Расаларны дээди болгаш адакы деп ылгаар чорук чүгле багай эвес, харын-даа шуут мугулай чоруктур. Быдаттың, Индияның, Египеттиң, араб чурттарының эрте бурунгу төөгүлүг, ам долу аныяк назы-биле хөгжүп турар культураз, Казахстанның, Кыргыстың, Туркменияның, Узбекистанның, Таджикистанның болгаш өске-даа совет улустарның кайгамчыктыг чогаадылгазы магадалды хайныктырбайн барбас.

Азияның болгаш Африканың хосталгага ынакшылдыг улустарын капиталистиг делегей колониалдыг ёзу-биле кулданырын бо хүннерде бар-ла шаа-биле оралдажып турда, бо ийи диптерниң, чогаалчылары чогаадыкчы улуг чугаа кылыры-биле чыглып турар. Ынчаарга бо чыыш Узбекистанның найыслады Ташкентиде, кызыл тугунда «Тайбың! Улустарның найыралы!» деп алдын сөстер бижиттинген Совет Эвилелинде болуп турар.

Ол сөстер конференцияның киржикчилериниң чүректеринге улам сиңниксин. Тарас Шевченконун, Иван Франконун, Леся Украинканың чериниң оглу мен, ол конференцияга ханы сеткил-биле мөгейип ёзулап тур мен.

Максим РЫЛЬСКИЙ.

КИЕВ.

Чурукчунуң хүлээлгези

Эргим өөнүктер! Бөгүн силер чер бөмбүрзээниң чонунуң үштүн ийи кезээн төлөлеп турар-дыр силер. Кижи төрелгетениң базындырып чораан кезээниң үну болур деп хүлээлгени бодунарга алган-дыр силер. «Ак кижилерниң цивилизациязы» дээрзиниң эдилекчилери силерниң улустарынарның хосталгазын болгаш бот баш миннир чоруун казып чорду. Бижик билиглиг болурунче чүткүдер деп бодунарның улузунарга чугааланар. Азияның болгаш Африканың улустарын мөлчүүр дээш Европаның чорудуп турган агшериглери номчуп, бижип билир турган деп чүвени олар утпас ужурлуг. Улуг улустарны болгаш чурттарны дорамчылаар, оларны мөлчүүр болгаш узуткаар эргезин эл эжелекчилер боттарының ол номчуп, бижип билириңге менээргениң үндезилеп турганнар.

Бижиниң кижизиг болур мөзу шынары чүдел дизе, кожалары-биле, чооктары-биле, өөнүктери-биле кады бодап, билип шыдаар аргалыында дээрзиниң дугайын чер бөмбүрзээниң өң ырак булуннарында бистиң үениң кижилериңе чедиринер. Кайын-даа келген эжелекчилерге бодун базындырып дорамчыладыр кижи дээрге, литератураның болгаш угаан бодалдың төлептиг чоруун дорамчыланы ол болур дээрзин бистиң үениң кижилериңе чугааланар.

Арнольд ЦВЕЙГ.

БЕРЛИН.

Чон-биле кады чоруур

Азияның болгаш Африканың Ташкентиде чыглып турар чогаалчыларынга бодумнуң байырымны чедирип тур мен. Кижи төрелгетениң хосталгазының хереңге Азия болгаш Африка чогаалчыларының ролю улуг: колониализмниң аар кинчизин чер бүрүзүнге үзе шаварынга, чер кырында бүгү расалар деп эргелиг болурунга, а бүгү кижилер өөнүктер болурунга ол чогаалчылар боттарының сөстериниң күжү-биле дузалажыр ужурлуглар.

Чурукчунуң сөзүнүң күчүзүнге улуг шүлүкчү Шелли ханызы-биле бүзүреп чораан. Ирланд шүлүкчү О'Шонесси уран-чүүлдүг чаартыкчы күжүнге база ол хире ханы бүзүрелбиле сиңниккен.

Кижи төрелгетен бодунуң хөгжүлдези-биле чүткүлдүг бурунгаарлап турар: чырыткылыг келир үеже Барыын чүкте совет улус, Чөөн чүкте Быдаттың улузу тиилелгелиг базымнар-биле чоруп орар. Ам Африка оттуп турар: оон улустары база-ла хосталгалыг улуг походче кирип турар. Каяа-даа: кижи төрелгетениң улам бедип турар шимчээшкининиң мурнуку олуруунга улус-биле кады бис, чогаалчылар чоруур ужурлуг бис.

Азияның болгаш Африканың чогаалчылары силер чедишкиниг болунар деп ирланд чогаалчының чүректің ханызындан күзээшкинин үлээп ап көрүнер.

Шон О'КЕЙСИ.

ЛОНДОН.

Үезин келген

Азияның болгаш Африканың делгем районунче бодунуң хоралыг хөгезин колониализм ам-даа дегевмишаан турза-даа, ол ийи диптерниң чамдык улустарынга XX чүс чылда хосталганың чырыы база катап чырыткыланып келген. Кижи төрелгетениң бүгү төөгүзүнде деңнежир чүвези чок улуг революцияларны делегей көрүп турар апарган.

Чер кырынга каяа-даа кижиге кижи өөнүк болурунга, бүгү улустарга хосталга болгаш хамаарышпас чорук, тайбың болгаш чечектелишкин хандырттынган турарынга бүгү делегейниң чогаалчыларының болгаш шүлүкчүлериниң дузалаар үези келген.

Бо чаагай сорулгаларны амыдыралга боттандырарының үезин Ташкент конференциязы чоокшуладыр дээрзинге ханызы-биле бүзүрээр мен. Келир үениң кижилери дайыннарны болгаш түрегелдерни билбес чаа амыдыралды тургузарынга чайгылыш чок шиитпирлиг чорук-биле толдунган чогаалчыларның бо ужуражышкыны ынчаарда ам төөгүге мөңгеде демдеглеттинер.

Бистиң кады ажылдажылгавыс чоон-даа ыңай калбарган турааун дээш Азия болгаш Африка чурттарының чогаалчыларының доктаамал секретариадын тургузар херек. Моңу ниитизи-биле чугаалажыр боор деп идегел-биле бо санаалды чугаалап тур мен.

Т. Б. ПЕРАШУНЕТИЛЛАКЕ.

БОЛОМБО.

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунга болгаш райкүүскомга

Күрүнеге пландан ажыр тараа садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде 101 хуу күүседкени-биле партияның область комитеди болгаш облкүүском Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннарынга байыр чедирип тур.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын көдүрериңе улам ынайгы чедишкиннерлиг болурун партияның область комитеди болгаш облкүүском районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериңе болгаш бүгү ажылчы чоннарына күзеп база олар чоокку хүннер иштинде күрүнеге немештир бир муң беш чүс тонна тарааны дужаар, үрезин уруушкунун, кускү чер андарыышкынын, хойларның тарып боозадылгазын, мал кыштагладышкынынга белеткелди болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый ажылдарын доозар, оон-биле Октябрьның 41 чыл оюн болгаш СЭКП-ниң XXI съездизин төлептиг уткуур деп идегелин илередип тур.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУ ОБЛКҮҮСКОМ.

Картофельди ажаап алганының түннели

Баа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң ажыл-ишчилери 40 гектар картофельдиң ажаап алышкынын дооскан. Гектар бүрүзүнден 10 тонна картофель ажаатты-нган. Эштер Килик, Салбаа, Хайдажакова картофель казарының нормазын хүн бүрүде 160 — 170 хуу күүседип келген.

Артель үрезинге 90 тонна картофельди урган болгаш кооперацияга 30 тоннаны саткан. Медведевканың 7 чыл школазының үстүү классларының өөреникчилери көдээ ажыл-агый практиказын эрттирбишаан, колхозтуң 3 гектар картофелин ажаап берген.

* * *

«Тиилелге» колхоз гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 100 центнер дүжүттү алган. Ажаап алдынган картофель — 356 тонна. Баштай 50 тонна картофельди үрезинге урган, 100 тоннаны кооперацияга саткан.

Сыпта арткан тарааны дүн-хүн чок ажаап алыр

Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозе ажыл-агый артелиниң колхозчулары болгаш механизаторлары чоокку хүннерге чедир 567 гектар тарааны ацылап, 2025 гектарны комбайннар-биле аная ажаап алган. Болхоз күрүнеге 1079 тонна тараа дужаар планын ажыр күүсеткен, үрезинге 695 тонна тарааны урган. Колхозчуларның ажылдап алган күш-хүннеринге 690 тонна, хуваашпас фондуга 50 тонна, мал чеминге 939 центнер, янзы-бүрү чарыгдалдарга 120 тонна тараа культураларын тускайлап үскен.

Ындыг-даа болза, бо колхозта дужут ажаап алышкыны хожудаан. Ленин аттыг, «Кызыл тараачын» колхозтар ажаап алышкын ажылдарын доозун турда, бо артельде чоокку үеге чедир-ле 1170 гектар тараа ажаап күш четинмээн.

Чазын тарыла шөлүүн ажылдап кылышкыны, илиртээшкини чедимче чок чоруттунган, тарылганың агротехниктиг хуусазы эртөл турда, үрезиннерни биче хемчеңдиг черлерге эңдере чашкан. Тарыла өлчештирилгеин хынамчалыг чорутпаан. Тарааның чайгы ажаалдазы чедимче чок чоруттунган. Ынчангаш бүгү тараа культураларының 15—20 хуузу бок үнүштерлиг, бо чорук ажаап алышкынга база-ла шаптык болуп турар. Агаар-бойдустуң чамдык таарымча чок байдалдары туроз-даа, дужут ажаап алышкынының хожудаашкынын аная шамнап болбас. Агроном эш Коваленко хожудаашкынның кол-ла чылдагааны ында деп санап турары шын эвес.

Колхоз тараа ажаап алышкынынга белеткелдерни четче кылбаан. Комбайннардан тараа сөөрттүр машиналар чедишпейн баар таварылгада, тарааны сөөрттүр хааржактарлыг, тергелерлиг аттарны магадылап тургуспаан, шаннарга ажылдаар кижилерни тускайлап быжыглаваан. Тараа кургадыр черниң септелгези четче кылдынмаан. «Кузбасс» деп тараа кургадыр машина ажаап алышкын сезонунда шуут ажылдаваан. Чүге дээрге ооң от салыр печказы чок болган. Шаннарда дыка хөй тонна тараалар өл болганындан изип бабсырап турар. Комбайн үрелгеш 2—3 хонукта ажыл чок тургулаар таварылгалар база бар. Бир кезек черде тарааның чамдыкызын ангылап, бир чамдыкызын аная ажаап, оон өскелиг сыпка артырып турар чоруктар хөй. Чамдык комбайнерлер тарааны өөрүгалай чыттыр кескеш, комбайн-биле черге кирп таптай базары хөй болганындан тарааның чидирин көвүдээн.

Дужут ажаап алышкынынга ажылдаары-биле келген чамдык чолаачылар төлеп чок байдалын көргүзүп турар, чижээ, «ЦЩ 45—49» деп дугаарлыг машинаның чолаачызы ажыл шагында арага ижип эзраэш, көвүрүг кырындан тараалыг машинаазын андарган болгаш чартык тонна тарааны сугже киргеп. Чамдык колхозчуларда ажылынга салгаа чоруктар база бар. Ооруш-Ховуга тараа арыглап турган Ойдуп Балыр-оол, С. Мандак аалдарымче чанатап, тараа арыглаар машинаны доктаамал ажылдатпайн турган. Төп шанда ажылдап турарлар ажылга орай кээп, дүште 2 шакта чоруткаш 4—5 шакта кээп ажылдаар, а чамдыктары шуут келбейн-даа баргылаар. Колхозчулар Сыгыр, Дряхлов, Ойбаа, К. Барынмаа ажыл шагында үргүлүү эзирик чоруп турар, ындыг чорук ажылга дузалыг болбас.

Колхозчуларның хуузунда малы суур чоогунда турнепсти, картофельди, тарааны үргүлүү саспа базып, чип турган, ону малга үрегдетпеаннің хемчеглери алдынмайн келген. Дужутту чидириг чокка, дүргеп ажаап алырынче партия организациязының организакчы, массалыг ажылы кошкак тургустунган. Партия кежигүнүнге кандидат эш Дамдын-оолдан өске дужут ажаап алышкынында чангыс-даа коммунист ажылдавайн турар. Комсомолчуларны, хөрөөженнерни, бүгү колхозчуларны ажылга сорук киирген, хайнымышкынныг эвилеңден турарында четпестер хөй.

Ооруш-Ховуда 117 гектар, Азвөттте 228 га, Арзакта 50 гектар тараларны чоокта чаа чаттан хар базыпкан, ол тараалардың 30—35 хуузу чыдыпкан. Ленин аттыг колхоз, «Бөк» совхоз дузалажын ажылдазары-биле аалаан, ындыг-даа болза, комбайннар чорудуп бээрин саадаткан. Картофель ажаап алышкыны орайтаан турган, эки чылыглаттынмаан, чаа кылдынган черге картофельди кирген. Ындыг байдалдан ол үрелип болуру чайлаш чок. Сыпта тараларны дүн-хүн чок ажаап алыр дээш эн-не шинтирлиг хемчеглерни алыры колхоз баштаар чериндан (даргазы эш Висляев, секретары эш Ершов) онза негеттинип турар.

Ч. ДОРЖУ.

Студентилер колхозта

Кызылдың педагогика институтунуң төөгү болгаш дыл, литература факультединиң үшкү курузунуң студентилери Таңды районнуң «Совет Россия» колхозка мал чеми белеткелинге эки ажылдаан. Студентилер ниитизи-биле 2000 тонна силосту салган. Ылаңгыя Оюн Хүлер-оол, Мөнге Михаил, Сарыглар Токпак-оол олар күш-ажылга кызымаккайын көргүзүп, хүн нормазын доктаамал 150—200 хуу күүседип турарлар. Силос салыкчылары Х. Агаа, Х. Хертек болгаш өскелер-даа хүнде 150 центнерни салыр турган 330 центнер чедирип турарлар. Силостан ангыда 250 тонна зеленка, 36 тонна сигенни белеткээн.

Ш. КОЧАГА.

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозу бо чылын план өзүгаар колхозчуларга 25 чурттага бажыңнарын тудар. Ам ийи квартиралыг башкылар бажыңының тудуу чоруп турар.

Чурукта: Чооду Эртинекин бригадирлээни бригаданың ийи квартиралыг чурттага бажының тудуп турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Агитатор фермада

Сүт-Хөл районнуң улгаттыр каттышкан «Бора-Тайга» колхозунуң сүт-баазын фермаларының бирээзи, үк колхозтуң төвүнден 100 ажыг километр ырак Манчүрек хемниң бажында турар.

Фермайын турар чери инек малга онза таарымчалыг: чайгы үеде дерен, шал нөгаан өт-көктүг, суглуг, серийн; кышкы үеде ымыг, чылыг, ынчангаш инек малды маңаа шагын кайы-даа үеэзинде одарладып ажаап болур. Ында чүгле саар инектер безин чүс ажыг.

Бо хире таарымчалыг байдалдар турда малдың сүт-продукциязы элбекшиир, денгилдези эки болур ужурлуг. Ындыг болза-даа ферма ооң мурнунда чылдарда сүт саалдазының чыл планын күүсетпейн турган. Ооң чылдагааны сүттүң үеедүн багай турганы, чамдык кижилер хойтпак хайындырар, арагалаар, үүш-ажылдың сагыыга-чүрүмүн үрөөр, ажылга үнмес турган.

Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Лопсан коммунист Ооржак Кызыл-оолович Бонгарны кыйгыртып алган:

— Силерни Манчүректе ферманың үчетчигинге чорудар деп болап тур бис. Ажыл хөй деп чүвени билир-ле болгай силер. Силерни шыдаар деп идеген турар бис—деэн.

Ол саналды партия организациязы база деткээн. Бонгарны чүгле үчетчик эвес, харын ферманың ажыл-ишчилериниң ортузунга партийжи-политиктиг ажыл чорударыбиле агитатор кылдыр партбюро бадылаан. Чаа үчетчик, агитатор болдунуң ажылын улуг соок үеэзинде, бо чылдың февральдың эгезинде хүлээп алган. Үчет-отчетту дыка багай тургузуп турар-дыр деп чүве ажылдың баштайгы хүннеринде кеттү берген. Чаа барган үчетчик-агитаторга шынап-ла ажылды башкарып алыры берге турган.

Бонгар агитатор болуп чангыс чыл ажылдап турар эвес, харын 10 чыл ажыг агитаторлап келген. Бо ферма ажылды чүдүн эгелээрин деп айтырыг ооң мурнунга салдынып келген. Эки таарыштыр тургускан отчет-үчет кандыг-даа ажылагайның көрүнчүү болур деп чүвени ол эки билир турган. Ынчангаш хамыктың мурнунда сүттүң, саржагның, мал чеминиң, ону кылып будуруп турар кижилериниң үш-ажылының үчедүн эки кылыр деп шинтирлеп алган. Ооң мурнунда сүттүң, саржагның үчеду четче эвес кыдынып турганы илерээн. Ылаңгыя саржаг хайындыргаш, ооң чокпаэн үчетка киирбейн турганы илерээн. Бо бүгү чүүлдериниң үчет-отчедүн тодаргай санап кылып келирге, ооң мурнунда өтчет-үчет багай турган үени ажыглаан, сүт, саржаг, чөкпек болгаш мал чемин безин ап, ажыглап турган кижилер Бонгарны көөр хөөнчоктаныр, ол-бо чүве чугаалап, харын-даа колхоз баштаар черинче хомудал киирип турар апарган.

Ынчап баар орта эш Бонгар ферманың бүгү ажылдакчыларын чыылдыргаш, эт, сүт, саржаг бүдүрериниң талазы-биле АКШ-ты четкеш эттер деп темага беседа чорудуп турган Сүт-Хөл районнуң, ол колхозтуң мурнунда турар сорулгаларны, ол фермада саанчы бүрүү болунга быжыглаан инек бүрүзүнден чеже кг сүттү саап алыр хүлээлелгилиг, малдың продуктулуг чорудуп көвүдүлүнүнге каадырчылардың роолю кандыг болурул деп чүвени ол тодаргай чугаалап берген. Беседа доозулган соонда саанчылар М. Салдыг биле Х. Чалан санал берип чүве чугаалаан. Фермага ооң мурнунда политик-массалыг ажыл чок, үчет барык кылдынмайн турганын, үчетчик турган Күжүү боду безин мал чеми суланы боду чажырып ажыглап турганын илеткен.

Агитатор ферманың ажылдакчыларынга партияның болгаш чазактың чүгула шинтирлерин, чуруттуң иштинде болгаш даштыкыда болуушкуннарны чугаалап берип турар. Эш Бонгар 1958 чылда «Шын», «Тываның аныяктары», «Сылдысчыгаш» солуннарны, «Агитаторнуң блокнодун» чагыдып алган.

Эрткен чылдарга бодаарга бо чылын фермада партийжи-политиктиг ажылды эжижиткен. Малчыннарның ортузунда лекциялар, илеткелдер ей-ийде болуп, малчыннарның чаган солуннарын үзүктел чокка чедирип турар. Фермада кызыл булун бар. Ында солуннарны, журналдарны делген салган. Көргүзүг самбыразын, малчыннарның социалистиг чарыжының хүлээлгезин, сүт саалдазының бюллетеньнерин, социалистиг чарыштың түннелдерин, делегейниң политиктиг картазын болгаш кеску агитациянын өске-даа чүүлдерин ханада азып делгээн.

Масса-политиктиг ажылды эки организастаан чорук ферманың ниити ажыл-агыйын эжижиргеге идиг берип турар. Бо чылын ферманың инектериниң денгилде-семирилгези эки, продуктулуг чоруу эрткен чылдардан ыракта бедик болган, бо чылдың сес айларының дургузунда ниитизи-биле 50.000 кг сүт сагдынган болгаш чангыс ол ферманың саттан сүлүнден колхозка 100 муң ажыг рубль орулга киргеп. Мурнакчы саанчылар М. Салдыг, О. Чүвүрек, Х. Чолдак-Кара, М. Чоллай олар сүт саар талазы-биле социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин эки күүседип турарлар.

Каадырчылар Х. Балзан, М. Бенден, Х. Сүр-оол чүгле мал кадарар ажылын эки күүседип турар эвес, харын мал чеми белеткээринге, түдүг ажылынга эки киржип турар. Фермада малчыннар чурттаар 3 бажыңнарның тудуун доосан, сүт болбаазырадып ажылдаар ийи ерээл бажыңны, чем продукция шыгжаар бир бажыңны, библиотека, радиостанция турар бажыңнарны кылган. Ферманың ажылдакчылары 250 тонна сигенни, 50 тонна силосту белеткеп алганнар.

Ам партияның XXI съездизинге четишкиниг ужуражыры-биле ферманың ажыл-ишчилери улуг кадрлуушкуннуг ажылдап турарлар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

ОКТЯБРЬНЫҢ 41 ЧЫЛ ОЮНГА УТКУШТУР

Бригаданың кижилери болгаш оларның ажыл-херээ

Бистиң бригаданың механизаторлары Октябрьның 41 чыл оюнуң байырлалынга болгаш партияның XXI съездизинге аалар болдурган социалистиг чарышты калбартып турган; чаа-чаа куш-ажылчы чеиишкиннерни чедип ап турар. Чижээ, чымчак чер андарылгазын чылда 5763 ганы андарар турган, октябрь 1-де 6514 га чедирип, алы 113 хуу күүседкен. Бистиң бригалага 450 гектар черни андарары планнаттынган турган, а механизаторлар 540 ганы андарарын хүлээгеннер. Ол-даа хүлээлге чедишкиниг күүсеттинген. Чижээ, октябрь 1-ге чедир 15 ат күштүг тракторбиле 794 га черни херек кырында андарган. Оон-биле кады чайгы кур черни 500 ганы андарар турган, 830 ганы, 900 га күскү черни андарар турган, 1200 ганы андарган. Механизаторлар ол-ла бүгү ажылдарны күүседип турган 8 тонна 107 килограмм кызыр чүүлү камкап алганнар.

МТС-тин дирекциязы, партия организациязы бригадалар аразында социалистиг чарыштың түннелин көргеш, бистиң № 2 бригадага шилчиир Кызыл тукту болгаш бирге чергениң шаннадын тывыскан. Бригаданың механизаторлары ам дужут ажаалдазын дүрген доозары дээш улам күженишкинниг ажылдап турарлар. Комбайнер Иван Холошаның агрегады эн бедик түннелдиг ажылдаан. Агрегад «Сталинец-6» комбайн-биле 311 га черниң тараазын ангылап, 181 га черниң—шуут кескеш, 150 га ангылап ажааган черниң тараазын бастырган. Эш Холоша ам «Совет Тыва» колхозта 5-чыл улай ажылдап турар. Бо ченин иштинде ол үргүлчү бедик көргүзүүлүг боп келген. «Сталинец-6» комбайнда Тимофей Булгаков, комбайнерлер Александр Селин, Василий Шипилин олар бага тарааны ацылап кезериниге эки ажылдаанар.

Бо чылын бригаданың механизаторлары 845 га черниң тараазын ангылап, 469 га черниң тараазын шуут кескеннер, оон ынай 600 га ангылап кескен черниң тараазын бастырганнар. Бригадага тарааны ангылап кезер арганы ажыглаанны тарааның бараанныг шынарын бедидериниге дөгүм дуза болган. Ангылап ажаар арганың ажыктынга механизаторлар-даа, колхозчулар-даа бүгүрөөннер.

Механизаторлар ам-даа 400 га черниң тараазын кезер, 250 га ангылап ажааган тавычаларны бастырар хүлээлгелиглер. Олар ону бо хүннерде доозар дээш, улам кызымаккай ажылдап турарлар.

А. ЦЕЛИЩЕВ,
Сарыг-Сеп МТС-тин № 2 трактор бригадазының бригадири.

Ай планы ажыр күүсеттинген

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнга алдар кылдыр социалистиг чарышты калбартышаан, Кызылдың ыяштан өт-херексел кылыр фабриказының ажылчыннары эрткен айда кызымаккай ажылдаанар. Сентябрь айның планын бүдүрүлге чери ниити продукция талазы-биле 117 хуу, бараанныг продукция талазы-биле 125,2 хуу, а кол продукция өт-херексел бүдүрериниң планын 129 хуу күүсеткен.

Фабриканың чазанымкчылары Б. Самойлов, Ф. Шипилин, Т. Башкирцев, будукчулар А. Малышева, А. Патрушева болгаш оон-даа өскелер боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин бүдүн чартык катап ажыр күүседип турарлар.

Эрестиг ажылдап турар

Кызылдың «Тыва тудуг» трезинде Анна Олениниың штукатура бригадазының кежигүннери боттарының мурнунга салган сорулгазын эрестиг күүсеткен, сентябрь айның планын 130 хуу күүсеткеннер. Олар Кызылдың Төп почта бажыңын, Каа-Хем кудумчузунда № 27 ниити чурттага бажыңын штукатуралааннар. Бригадада 14 кижи ажылдап турар. Оларның иштинде 7 кижи өөренимчилеп ажылдап турар.

Бригадада Липовцева, Москаленко, Михайлова олар ажылдың нормазын хүн бүрү 120—130 хуулан кудулаттайн, бүдүрүлгенин мурнакчылары болуп турарлар. Анна Оленинаның бригадазының кежигүннери Октябрьның социалистиг Улуг революциязының байырлалынга алдар болдуруп кижи бүрүзү социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар. Ам олар Луговая кудумчузунда № 6 бажыңны штукатуралап турарлар.

О. ОПЕЕН.

Үлегерлиг почтачы

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозта почтальон эш Монгуш Мартан-оол бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, харылзаанын район конторазындан почтаны чөвүүр үеэзинде алгаш, чаа келген солуннарны, журналдарны, чагааларны эзлериниге саадаткайн чедирип берип турар. Ылаңгыя колхоз төвүнден 100 ажыг километр ырак Манчүректе, Чинге-Адырда малчыннарга почтаны үзүктелишкин чокка чедирип келген.

Х. МОНГУШ.

ССРЭ-ниң экономиктиг күчүзү өзүп турар

СЭКП-ниң өөлчег чок XXI съездизин 1959 чылдың январь 27-де чылдырар дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын совет улус кайгамчык улуг сорук киришкин-биле утказаан. «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдүнүн контроль чуугайлары»—съездиниң хүн айтырыы болур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының съездилери бистиң партиявыстың болгаш чуртувустуң амыдыралынга кезээде төөгүлүг болуушкун болуп келген. ССРЭ-ге коммунистиг ниитилелди тургузарының эң чугула айтырыгларын олар шинтирлеп турар. СЭКП-ниң съездилери—делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң хөгжүлдезинге база төөгүлүг үе-чадалар болуп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи бистиң чуртувустуң болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң амыдыралынга онза чугула ужурдузалыг болган. «СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шинтирлери чүгле СЭКП-ге болгаш ССРЭ-де коммунистиг тургузуушкунга улуг ужур-дузалыг болуп турар эвес, харын делегейниң коммунистиг шимчээшкининге чаа үе-чаданың өгезин салган, марксизм-ленинизмге үндезилээш ооң улам ынай хөгжүлдезинге идигни берген» деп социалистиг чуруттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралының Декларациязында айтып турар. СЭКП-ниң ам болур XXI съездизи социалистиг экономиканы улам ынай көдүрер дээш, ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын эң дүрген шинтирлээр дээш демисеге улуг рольду ойнаар.

Амгы үеде бистиң чүүтүвүс бүдүрүкчү күштерниң хөгжүлдезинде коммунизмниң материал-техниктиг баазазын түргузар талазы-биле сорулгаларны мурнунда кеттүп көрбээн хемчеңдерге шинтирлээр арганы аная берип турар ындыг деңнелди чедип алган. 1957 чылда ССРЭ-ниң бүгү үлетпүр бүдүрүлгези 1913 чылдыынга деңнээрге 33 катап өскени, ооң иштинде бүдүрүлгенин чепсек-херекселдерин бүдүрери—74 катап өскени билдингир болгай. ССРЭ-ниң үлетпүрүнүн ниити продукциязы 1957 чылдың дургузунда 10 хуу болгаш 1958 чылдың баштайгы чартыында 1957 чылдың баштайгы чартыынынга деңнээрге — 10,5 хуу өскен.

Аар индустрияның адырларының өскени-биле бистиң чедишкиннеривис онза көскү тодаргайлаттынып турар. 1955 чылда— бешки бешчылдың сөөлгү чылында—33 миллион тонна шойну, 1957 чылда—37 миллион тонна шойну бүдүргеп, а 1958 чылдың баштайгы чартыының дургузунда бүдүрген шой 19,3 миллион тонна болган. Ол-ла үелериниң дургузунда кан бүдүрерин хамаарыштыр алырга 45 миллион тонна, 51 миллион тонна болгаш 27 миллион тонна болган.* 1955 чылда 71 миллион тонна, 1957 чылда—98,3 миллион тонна болгаш 1958 чылдың баштайгы чартыында —54 миллион тонна нефтини казып тыпкан. 1955 чылда 391 миллион тонна, 1957 чылда—463 миллион тонна болгаш 1958 чылдың баштайгы чартыында—245 миллион тонна хөмүр дашты каскан. 1955 чылда 170 миллиард киловатт-шак, 1957 чылда—209,5 миллиард киловатт-шак, а 1958 чылдың баштайгы чартыында—114 миллиард киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрген.

Кол экономиктиг сорулганы шинтирлээрин дүргедир дээш амгы үеде партия гидроэлектростанцияларга деңнээрге дүрген болгаш чиик өртектиг тудуп болур одалгабиле ажылдаар электростанцияларны бирги өөлчегге тудар үгланыышкынны кылып турар. Электростанциялар тударының хуусаазын кызырары бистиң үлетпүрүвүстү улам дүрген хөгжүдер, улус ажыл-агыйында үнелиг хөй продукцияны, чонга калбак хереглелдің бараанныг бүдүрер чаа бүдүрүлгелерни түргузар арганы бээр. Одалга-биле ажылдаар электростанцияларны бедик темпилерлиг тудары капиталистиг чуруттар-биле тайбың чарышка оларны 10—15 чылдар мурнаарда бистиң чуртувуска дузалаар.

Үлетпүрүг болгаш тудугну эргелеп башкарарын үндезини-биле эде тургусканы үлетпүрүнүн хөгжүлдезинге күчүлүг көдүрүүшкүнүг хандырарынга кайгамчык улуг рольдуг болган. Эде тургузулга ажыл-агый тургузуушкүнүнга демократтыг централизмнин леницчи принцивин улам ынай быжыглаан, ажылчы чоннарның чогаадыкчы идепкейин бедиткен. Үлетпүрүг болгаш тудугну эргелеп башкарарын эде тургузар талазы-биле хемчеглерни бүгү улустуң чугаалажып көөрүнге 40 миллион ажыг кижи киришкен. Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдеринге болгаш МТС-терни эде организастаарынга хамаарышкан айтырыгны чугаалажырынга 50 миллион ажылчы чоннар киришкен.

Үлетпүрүг болгаш тудугну эргелеп башкарарын сайзырангайжытканы бүдүрүлге планнарын үргүлчү күүсетпейн турган бүдүрүлгелериниң санын дыка кызырад, үлетпүр бүдүрүлгезинин өзүлдезинин темпизин дүргедир арганы берген. Чижээ, Москванын болгаш Ленинградтың бүдүрүлгелери 1958 чылдың чартык чыл планын хуусаа бетинде, июнь 24-те, а Свердловскинин болгаш Горькийниң бүдүрүлгелери—июнь 23-те болгаш 21-де күүсеткен. Киевтиң улус ажылагый чөвүлелиниң бүдүрүлгелериниге чартык чылдың дургузунда эрткен чылдың ол-ла үеэзинге болаарга, 16 хуу хөй продукцияны бүдүрүп үндүрген.

Бүдүрүлгелериниң ажылдаары улам-на ден-дески апарган, а оларны кооперастаарын болгаш специализастаарын ам эн-не быжыг үйдезинде тургускан, бо факт эде тургузулганын эң чугула түүнели болуп турар. Эргелеп башкарылганы эде тургусканы чуруттуң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдеринге делгем улуг аргаларны ажыткан, ол-бо өза социалистиг экономиканың чаа күчүлүг көдүрүүшкүнүнге кайгамчык хөй нурлавырларны улам долдур ажыглаар арганы улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниге берип турар.

Улус ажыл-агыйының чөвүлелдерин тургускан чорук ажылчын коллективтерни, инженер-техниктиг ажылдакчыларның калбак белүктерин, планнарны күүседириниң саным-чолун шинтирлеп турар бүгүде кижилерни бүдүрүлгени удуртурунче улам-на чоокшулаткан. Улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниң чанында техника-экономиктиг чөвүлелдер болгаш оларның секциялары улуг ажылды чорудуп турар. Шуут бүдүрүлгелерде тургузуп турар заводтарның техника-экономиктиг чөвүлелдериниде болгаш доктаамал ажылдап турар бүдүрүлге чөвүлел хуралдарында массаларның идепкейин улам-на өзүп турар. Техниктиг деңнилгенин болгаш бүдүрүлгелерни специализастаарының айтырыгларын улус ажыл-агыйының чөвүлелдериниде улам-на дидим болгаш дүрген шинтирлеп турар.

Амгы үеде Совет Эвилели үлетпүр продукциязын бүдүрер талазыбиле Европаның бүгү капиталистиг чуруттарын ырак соонда артырган. Демир рудазын, хөмүр дашты, нефтини казып тыварын, шойну, кан-ны, цементини, дүк кылыглыг пестерни бүдүрерин өстүрериниң темпилериниң талазы-биле-даа, тергиин немей өзүлдениң талазы-биледаа АКШ-ты ССРЭ ам безин мурнап турар. Электроэнергияны ажылдап үндүрер, газты казып тывар болгаш идиктерни бүдүрер талазыбиле Совет Эвилели АКШ-ты өзүлдениң темпилериниге ажып эрткен, ынчалзажок ол продукцияның чыл бүрү тергиин немей өзүлдезинин талазы-биле амдыызында аная четпейн турар.

Ажыл-агыйының социалистиг системазының артык күштери совет экономиканың план өзүгаар болгаш дүрген хөгжүлдезин хандырып турар. 1918 чылдан 1957 чылга чедир—дөртен чылдарның дургузунда бистиң чуртувуска үлетпүр продукциязының немей өзүлдезинин чылда ортумак темпизи чижээлээрге, 10,1 хуу болган турда, АКШ-ка—3,2 хуу, Англияга—1,9 хуу, Францияга—3,2 хуу болган. Капиталистиг чуруттарның экономиказынга бодаарга, социалистиг экономика бурунгаар дыка дүрген хөгжүп турар. Ол дугайын дараазындагы санмедээлер база чугаалап турар: дайын мурнундагы 11 болгаш дайын соондагы 11 чылдарның дургузунда, тодаргайларга 1930—1940 чылдарның болгаш 1947—1957 чылдарның дургузунда ССРЭ-де үлетпүр бүдүрүлгези чылда ортумаа-биле 16,2 хуу, а АКШ-ка—2,7 хуу улгаткан. Үлетпүр бүдүрүлгезинин деңнелинин талазы-биле АКШ-ты ССРЭ ырак эвес келир үеде ажып эртер болгаш экономиктиг чарышка капитализмни өчизинге чедир тиилээр дээрзинге совет кижилер бүдүрелиг.

Колхозтарны болгаш совхозтарны күчүлүг техника-биле хандырып турар үлетпүрүнүн шапкын хөгжүдезинин ачызында көдээ ажылагыйны көдүрериниге кайгамчыктыг чедишкиннер чедип алдынган. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин шинтирлиг көдүрер талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун (1953), СЭКП-ниң XX съездизинин болгаш партияның ТК-ының дараазындагы Пленумнарының ажылдап кылганы калбак программа совет көдээге улуг чаагай өргилелерни кылыр арганы берген, көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин дыка көвүдериниге чедирген.

Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында, көдээ ажылагый продуктуларын белеткээринин чаа чурумунун, өртектериниң болгаш негелделериниң дугайында партияның шинтирлери-биле демдеглеттинген амгы, 1958 чыл көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң орулга онза өөрүнчүг болган. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин дыка калбартыр, үүш-ажылдың бүдүрүкчүдүүн бедидер болгаш көдээ ажылагыйга техниканы ажыглаарын эжижидер төлээде, ам бүгү-ле таарымчалыг байдалдар бар.

Бо чылын тараалардың болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа культураларының байлак дүжүдүн өстүрген, мал ажылының продукциязы көвүдээн.

Совет Эвилели АКШ-ты кызылтас бүдүрериниң хемчеңнинин талазы-биле ийи ажыг катап, чигир свеклазы бүдүрер талазы-биле барык үш катап, дүк бүдүрериниң талазы-биле—ийи чартык ажыг катап ажып турар. Хөвейниң дужуткурунун талазы-биле АКШ-ты болгаш делегейниң өске-даа чуруттарын ССРЭ дыка ажып турар. Чөвүүн бижи бүрүзүнге онзаштыр эт, сүт болгаш саржаг бүдүрер талазы-биле АКШ-ты эң чоокку чылдарда чедер дээш чарыш 1957 чылдың чазынында мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның кыйгырын өзүгаар чуртка калбарган, ону СЭКП ТК деткээн. 1957 чылда чуртка сүт бүдүрери ону АКШ-та бүдүрүп турарының барык 95 хуузу четкен, ССРЭ-ге мал саржаан АКШ-та бүдүрүп турарындан хөйну бүдүрген.

Экономиканың чедишкиниг хөгжүлдезинге үндезилээш, ажылчы чоннарның чаагай байдалы чайгылыш чок өзүп турар. Ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның амыдырал-чурттагазының деннелин көдүрериниң калбак программазын партия биле чазак боттандырып турар. Эвеш шалыныг ажылчыннарның болгаш албан-хамчылардың ажыл төлевирин 1957 чылдың январь 1-ден эгелээш бедиткен, 370 рубль чедир хемчеңге ажыл төлевири болгаш стипендия ап турар ажылчыннардан,

Пенсионер кадарчы

Онлар Дыгыраанын хары ам алдан сес. Ол аныяк чораан чылдарында Тыванын даг үлетпүрүнге чаарга беш чыл ажыг ажылдаан. Оон могаг чок күш-ажылы хөй удаа бедик үнелелди ап келген болгаш 1948 чылдан бээр ол күрүнеин пенсиязынга кирген.

— Партиянын болгаш чазактын ачызында кижи кырыыр чай кайда боор, бичии-даа болза, шыдаар шаам-биле бистин өзүп олурар хөгжүлдевиске дуза чедирер мен—дээн, эш О. Дыгыраа Танды районнуң «Тиилелге» колхозунда инек кадарчызында ажылдап турар.

О. Дыгыраа кадарчы ажылынга ам тос чыл чедип турар. Ол ам колхозчуларнын хуудa 200 ажыг инектерин кадарып турар. Суурда колхозчуларнын хуудa инектери тарган үнүштеринг болгаш сиген шөлдериниң чоогунда база өртен өлериниден хүлөөп ап, кежээ хүлөөдип берип турар болганда өлөөн шүүттүг болуру чугаажок. Ынчалза-даа эш Дыгыраа инектерни өки оттуг, суглуг черлерге семирти кадарып, кадарылга үезинде төрөөн инектерниң чаш бызааларын менди хүлөөп ап келген.

Ол болунуң могаг чок күш-ажылынын түпелинде колхозтуң сураглыг кадарчызы болуп, Бүгү-эвилелдиң кедээ ажыл-агый делгелгезинге баар эргени ийи удаа алган. Ынчалза-даа чөптүг чылдагаанар биле ынаар барып шыдавайн барган.

О. Дыгыраа чүгле күш-ажылга ыңдыг хүндүткелдиг болуп турар эвес, оон-биле кады хөй өолдар, кыстарны өстүрүп, кижизиткен ада болур. Оон үруглары он ажыг. Оларнын чамдыызы хөй-ниитиниң албан ажылында, бир чамдыызы төрөөн колхозунда адазы ышкаш бызымаккай ажылдап турарлар.

Пенсионер кадарчы эш Дыгыраанын өртken чылын ажык-орулгазы колхозта хөй орулгалыг колхозчуларнын бирөзинге санадыр. Чыл отчёдунуң түпелинде 3 тонна тараанны, 1600 рубльди ол алган. Ам бо чылын оон канчап-даа кудулавас.

А. САТ.

Бо чылын аңныыр ажыл-агый сезонунга белеткел Тожу районунда чедишкиниг чорун турар. Аңчыларга таарымчалыг бажыңчыгаштарны тайгаларда тутулаан.

Чурукта: «Май 1» колхозунуң өртken чылын чедишкиниг аңнаан аңчызы Ак Октөө.

Фото В. Лутковтуу.

Райпонуң ажылында четпестерни чайладыр

Бии-Хем райпозу өртken 8 айларда бараан саарылгазының планын 104,3 хуу күүсеткен-даа болза оон ажылында четпестер өскөн эвес. Чүүн-даа мурнунда районда садыг точкаларының хөй кезин сес айларның бараан саарылгазынын планын күүсетпээннер. «Хадың» колхозта (өргелекчизи эш Губанов), Өөк-Аксы суурда (эш Башкова) болгаш Туранда аъш-чем магазини (эш Шагарина) бо үш магазиннер бараан саарылгазының ай, квартал планнарын чыл эгезинден бээр доктаамал күүсеп келгеннер.

Бараан саарылгазының планының күүсеттинмейн турарының чылдагааны чүдел дээрге, районнуң, ыланғыя кедээ черлерде магазиннеринде янзы-бүрү барааннарнын ассортиментизинин кызыы болуп турарында болур. Райпо баштаар чери (даргазы эш Матюшов) чүгүла хереглелдиң барааннарын четчези-биле үндүрүп албайн турары кончуг четпес. Чижээлээрге, үшкү кварталда план ёзугаар райпо 95,5 мүн рубльдиң дүктен кылган пестерин үндүрүп алыр турган, чүгле 38,4 мүн рубльдиң пестерин алган, планда көрүнген 800 кидис идиктеринг чаңгызын-даа райпо үндүрүп албаан.

Чамдык магазиннерниң бичии тар бажыңнарда турары садыг алыкчыларны культурлуг хандырарынга болгаш барааннарны чурумчудур чыскаап салырынга таарымча чок болуп турар. Ылаңгыя Туранда аяк-савз, ном магазиннери болгаш Өөк, Өөк-Аксы суурларда база «Кызыл тараачын» колхозтуң Билелиг фермазында магазиннер шөл талазы-биле бичии бажыңнарда турарлар.

Райпо баштаар чери хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын кошкак удуртуп, оларга боттуг дузаны көргүспейн турар. Бо чылдың сес айларының бүдүрүлге онаалгазын райпонуң столоваялары болгаш чайнаялары 94,9 хуу күүсеткеннер. Июль, август айларның планнары шуут күүсеттинмээн. Район төвүнде хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң кухняларында печкаларны, бүс тыруттар хоолайларны бо чылын септеваан болгаш чамдык хөй күш негеттиннер ажылдарны механизаставаан болуп турар. Ынчангаш чайнаяларның белеткеп турар чеминиң шынары кончуг куду.

Чемненилге черлериниң удуртукчулары чемниң шынарын өскөдөр, оон ассортиментизин калбартыр болгаш чемненикчилерге культурлуг байдалды тургузар дээш демисешпейн турарлар. № 1 чайнаяның девискээри аштаттынмаан болгаш санитар чок байдалда турар. Районда кайы-даа чемненилге чериниде суттен болгаш ногаа айманнан кылган чемнер кончуг ховар көстүп турар.

Райпо баштаар чери кадрларның ортузунга кижизидилге ажылын кошкак чорудуп турар. Бо чылдың өтөзинден бээр райпо 58 кижини ажылга хүлөөп алган болгаш 65 кижини ажылындан үндүрген. Оон уламындан райпо шугумунда өре, самыгдал хаая эвес болуп турар.

Бүдүрүлге черлериниң бажыңнарын болгаш чүрттелга бажыңнарының септелгези өртken чылдаазындан багай болуп турар.

Райпо баштаар чери бодунуң ажыл-чорудулгазынга хөй-ниитиниң контролёрларынга даянмайн база ажылчы чоннарның ортузунга кооперас-массалыг ажылды чорутпайн турар. Бо чылдың сес айларының дургузунда хуучу кежигүнүнге чүгле 55 кижини хүлөөп алган.

В. ЧАБУРОВ.

Номчукчуларның бижип турары

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң баштаар чери бо чылын 2000 баш хойларны тарып боозадырын планнаан. Колхозчу малчыннар 2020 хойну тарып боозаткач. Тарылга пунктузунга ажылдап турган колхозчулардан Шембүл, Багай, Бокааш олар организакчы ажылдаан.

С. ЛАСЮРЮН.

* * *

Областың национал театрының артизи В. Көк-оол-биле Кызылдың № 2 школазының өөренникчилери ужуражыышкын ыылган. Эш Көк-оол бодунуң чогаатканы «Хайыран бот» деп шиизин чогаадып турганынын болгаш ук шииде кирген амыдыралды өөренникчилерге тайылбырлаан.

О. МУНЗУК.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда хой тарып боозадыр ажыл сентябрьның ийиги чартыынан эгелээн. Бо аразында 1932 хойну тарып боозаткан. Тарып боозадыр ажылды зоотехник Сөрээ өки организастап турар. Бо чылын колхозка 4500 баш хойларны тарып боозадыр дээш малчыннар шудургу ажылдап турарлар.

О. ЧЫРТАК-ООЛ.

* * *

Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг ортуман школазының үстүкү класстарының өөренникчилери өөредилгеден чайлыг шактарында Ленин аттыг колхозтуң дүжүт ажаалдазынга улуг дузаны көргүзүп турар. Школа директоору Балчырның башталгазы-биле 100 ажыг өөренникчилер артельдиң 15 гектар картофелин казып бергеи. Картофельдиң дүжүдү багай эвес болган.

Н. ХЕМЕР-ООЛ.

КОЛХОЗТА ЛЕКТОРЛАР БӨЛҮҮ

Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунга политиктиг болгаш өртем билиглерни нептередир талазы-биле ниитилелдиң кежигүннериниң бөлүүн тургускандан бээр бүгүе бир чыл ажыг үе өртүп турар. Оон бээр үр үе өртпөөн-даа болза ол бөлүк чамдык өки дуржулганы чедип ап шыдаан.

Бөлүктү Хадың чеди чыл школазының башкызы Э. Кол удуртып турар. Бөлүк өзөөш санныг кежигүннерлиг (чүгле 5 кижи) болза-даа ында 11 кижи лекцияларны номчуп турар. Лекция пропагандазында башкылар, кижи эмнелгезиниң ажылдакчызы, партия организациязының секретары болгаш өскелер-даа киржип турар. Бо чылдың тос айларының иштинде олар колхозчуларга 40 ажыг лекцияларны номчааннар.

Кедээ лектор бөлүүнүң ажылын план ёзугаар чорудуп турар. Ук планга мал ажылының фермаларынга, хойжуларга, колхоз клубунга болгаш хову ажылының бригадаларынга лекциялар номчуурун көрүп турар. Ажыл планын чоговадырда партияның болгаш чазактың чорудуп турар хемчеглерин, колхозтуң мурнунда турар сорулгаларны болгаш колхозчуларның негелдезин өөренин көрүп турар. Бир ай иштинде чорудар лекция пропагандазының планын, лекцияларны номчуур хүнүн, темазын, каяа, кым эрттирерин айытпышаан, бөлүктүң кежигүннериниң болгаш лекторларның хураалдарынга бадылап турар. Бөлүктүң ажылын планнаарынга партия организациязының секретары эш Ершов болгаш өске-даа коммунистер идепкейлиг киржип турар.

«Хадың» колхозка лекциялар номчуурунуң тематиказы янзы-бүрү болгаш хөй янзы айтырыгларны хаара түлүп, амыдырал болгаш колхозтуң ажыл-чорудулгазының идип үндүрүп турары айтырыгларга харыы бөөр дугайында бөлүктүң чүткүлүн көргүзүп турар. Чижээ, ССРЭ-нин Дээди Совединге сонгулдалар үезинде бөлүктүң кежигүннери ол политиктиг кампанияга турасказаткан 9 лекцияларны номчаан. Оларның тематиказы мындыг турган: «Совет сонгулда системазы—делегейде эн-не демократтыг сонгулда системазы», «Депутат—чоннуң айбычызы», «Совет хамаатызының кол-кол өргелери болгаш хүлөөлгелери» болгаш оон-даа өске. Бо лекцияларны чүгле клубтуң лекториязынга эвес, харын фермаларга номчуп турган. Лекторлар бөлүүнүң даргазы эш Кол колхоз төвүнден 12 км ырак хой ажылының фермазынга каш удаа лекциялар номчаан. Эш Кара-оол Азөөттүң сүт-бараан фермазының ажыллакчыларынга лекцияларны доктаамал номчуп, бесседаларны кылып турар.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң соонда Пленумнуң шиитпирлериниң дугайында чугаалажып көрүүшкүн бүгү чуртка калбарганда лекторлар бөлүүнүң кежигүннери ол төөгүлүг документилериниң ужур-дузазын колхозчуларга тайылбырлап турган. Кедээ ажыл-агый артелиниң даргазы эш Висляев колхозчуларның хуралынга илеткел кылган болгаш МТС-терни эде организастаарының ужур-дузазының дугайын, артельдиң мурнунда сорулгаларны чугаалаан.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң дугайында лекцияларны база номчаан. Лекторлар бөлүүнүң кежигүнү башкы И. Шульгин Хадың школазының өөренникчилериниң алаиелеринге лекцияларны хөй удаа номчаан.

Ниитиниң корум-чурумун үрээринге болгаш өске-даа аморалдыг үүлгедиглерге ховар эвес чедирип турар маңгыс идеттер-биле база арагалаар чорук-биле демиселче хөй-ниитини мобилизастаар дээш кедээниң лекторлар бөлүү кадык амыдыралды пропагандалаарындан хоорулбайн турар. Медпункт өргелекчизи эш Висляева «Алкоголизм болгаш оон-биле демисел» деп темага лекция номчаан. Санитар культуразын бедидер дугайында лекцияны районнуң санитария инспектору эш Цимлер номчаан.

Лекторлар бөлүү колхозчуларның негелделерин хандырар дээш тодаргай хемчеглерни ап турар. Черниң кылымал эдеринчилерин салып үндүрген соонда ол темага лекция номчуурун колхозчулар дилээн. Ындыг лекцияны белеткээрин болгаш колхозчуларга номчуурун лекторлар бөлүү эш Колга дааскан. Эш Кол ону күүсеткен.

Делегей байдалынын, чечен-чогаалдың база ниити-политиктиг айтырыгларның талазы-биле лекция, бесседаларны база чорудуп турар.

Лекция пропагандазы болза маселаларга саалдар чедирериниң эн-не дээштиг хевири болуру билдингир. Ындыг болза-даа ону хөй янзы хевирлиг болдурарының өргежок чугулазын дуржулга көргүзүп турар. Ынчангаш кедээниң лекторлар бөлүктериниң ажыл-чорудулгазы чүгле лекция номчууру-биле кызыгаарлаттынмас ужурлуг.

Бо чылдың февраль айда лекторлар бөлүүнүң инициативазы-биле мал ажылының мурнакчыларының кежээзин эртүрген. Анаа колхоз организастаттынганының баштайгы хүннеринден эгелээш фермада ажылдап турар болгаш өлөөн каш чүс бызаларны өстүрген улуг бызаа ажаакчызы Анна Федоровна Дряхлова, өрткен чылын азырал инек бүрүзүнден 1708 кг сүт саап алган Полина Евдокимовна Формова олар чүве чугаалап, боттарының дуржулгазын солушканнар.

Кедээ лекторлар бөлүүнүң кежигүннери партия болгаш комсомол организациялары-биле кады «Колхозчу» деп хана солунун, ол ышкаш өөнүг солунну үндүрериниг идепкейлиг киржип, кеску агитацияны чорудуп, фермаларга болгаш хову турлагларынга лозунгуларны база плакаттарны бижээш, азып турар. Хана солунунга болгаш өөнүг солунга колхозчуларның өки дуржулгазының дугайын чугаалап, оон-бөле кады чалгааларны, арагачыларны база күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээннерни шүгүмчүлеп турар.

Хана солунунуң номер бүрүзүнүң мурнуку чүүлдериниг ажыл-агыйның чүгүла ажылдарының үезиниң дугайында сорулгаларны тургузуп, мурнакчы кижилер дугайын чугаалап турар. Баштайгы үеде хана солунунга болгаш өөнүг солунга-даа үнүп турган шүгүмчүлелдиг материалдар ыңдыг-ла өки дээштиг болбайн турган. Оон соңгаар байдал өлөөн өскерилген болгаш колхоз баштаар чери шүгүмчүлелдиг материал бүрүзүн он бир дугаар солун үнген соонда колхоз баштаар чери ук материалды ол дораан көргеш, Н. Чернышёвту ажылындан үндүрген болгаш К. Чернышёвту шынгыы сагындырган.

Өөнүг солун күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр кижилерге онза дээштиг болуп турар. Оларның чамдыктары солунга катан астына бээринден ажок коргар апарганнар.

Политиктиг болгаш өртем билиглерни пропагандалаарын улам калбартырын, оон утка-шынарын өкижидерин чедип алыры-биле кедээ лекторлар бөлүү ниитилелдиң ажылынга улам хөй башкыларны, кедээ ажыл-агыйның тускай өртемниглерин киириштирер, ол ышкаш лекция пропагандазының хевирин доктаамал калбартыр сорулганы салган. Ол болза журналдардан солун үүлдерни номчуур, айтырыглар болгаш харыылар кежээлерин, тематиктиг кежээлерни, конференцияларны организастаары болур.

Бөлүктүң масса-политиктиг ажылы амгы үеде дүжүт ажаан алышкынын, күрүнеге тараа садарын дүрген доозарынче угланган.

Ниитилел кежигүннериниң бөлүү ССРЭ-де улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында материалдар-биле, 1959—1965 чылларда ССРЭ-нин улус ажылагыйының контроль чурагайлары-биле колхозчуларны таныштырар, СЭКП-нин XXI съездизин күш-ажылчы чаа чедишкиннер-биле үтүүр дээш бо кедээ ажыл-агый чылының бүгү планнарын күүседиринче колхозчуларны мобилизастаар ужурлуг.

М. НИКОЛАЕВА,
политиктиг болгаш өртем билиглер нептередир талазы-биле ниитилелдиң Тыва салбырының референтизи.

Чоннуң культурлуг дыштанылгазынче сагыш салыр

Тожу районнуң Сыстыг-Хемде ыяш ажыл-агый черинде ажылчынар болгаш чүрттакчылар хөй. Ындыг турбуже, кедээ Совет (даргазы эш Баян-оол) болгаш партия организациязы (секретары эш Бичике) чоннуң дыштанылгазынче кичээнгей салбайн турар. Культурлуг дыштанылганың одаа—кедээ клуб болгаш библиотека ажылдаваан. Клубтуң сентелгези өки чоруттунмаан болгаш крышалаттынмаан. Чаъс чаганда дамылаш, чугайлап клан ханалар саргара берген, а соңганы чаңгыс талазында кылганындан хүндүс безин кирерге каранғы.

Клуб өргелекчизи эш Хабарованы ажылындан хөсташ, оон орнунга өске кижи киирер деп кедээ Совет шиитпир үндүрерге районнуң культура кылдызы чөпшөөрешкеш, лужаалын чорудуп бөөр деп аалаш, амдыгаа чедир чоруттаан. Эш Хабарова ажылдан үндүрер деп турарын дыннап алгаш, ажылын шүүт кылбаан.

Кедээ библиотеканы клубтан өске черде аппарып каан. Ол бажыңны таарымчалыг кылдыр кылбаан. Номнарны шала кырында болгаш бир шкаф иштинде салгылап каан. Библиотека болгаш клуб кыжын олаар ыяжын четчир кылдыр белеткеп албаан.

И. ДАРЫЙГЫ.

Чагылгалар четче келбестээн

Өөвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң кежигүннери болгаш колхоз суурунда чүрттап турар кижилер бо чылдың бирги, ийиги чартыында чагыткан солуннарын болгаш сеткүүлдерин четче албайн турарлар. Торгалыг чеди чыл школазының чыл хуусаалыг чагыткан сеткүүлдериниң чамдык дугаарлары чок болуп турар. Школа башкылары Елькина, Евдокимова олар чагыткан сеткүүлдериниң чүгле бирги дугаарларын алганнар.

Колхозтуң өртken чайын чайлагларга турган малчыннары чагыткан солуннарын барык-ла ай-аймыбиле албайн келгеннер. Бо чорук районнуң кергызаа конторазының Дус-Даг кедээ Советте салбырының (эш Белов) четпес ажылындан болуп турар.

М. ИМАЖАП.

«ШЫННЫҢ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

Мындыг өге-биле Танды районнуң «Тиилелге» колхозунда почта тарадылгазының четпезин илереткен, эш С. Өлзейнин корреспонденциязы № 177 «Шынга» парлаттынган.

СЭКП Танды райкомунуң редакциязга харыылааны болза, «Тиилелге» колхозка почта тарадылгазы багай турган, почта тарадылгазын өкижидер талазы-биле партия райкому болгаш районнуң харыылаа конторазы организастыг хемчеглерни алган. Артельде почта тарадылгазы сөөлгү үеде өкижөөн.

СОВЕТТЕРНИҢ МУРНУНГА КҮҮСКОМНАРНЫҢ ОТЧЁДУНУҢ ДУГАЙЫНДА

Ажылчы чоннарның чогаалыкчы идепкейин болгаш инициативазын улам ыңай бедидип, күрүнеин өргелелинге, оон бүгү организакчы, ажыл-агыйжы ажыл-чорудулгазынга массаның киржилгезин калбартырының чугулазын СЭКП-нин XX съездизинин шиитпирлеринде онзалап айыткан.

Бистин күрүневис алыс бүдүжүнден-не демократтыг болгаш улустуң күзел-соруун, бистин чүрттувустуң ажылчы чоннарының амыдыралчы өргө-ажыктарын боттандырар сорулгалыг. Бистин күрүневистин өргө-чагыргазының бүгү органнарын чон сонгуп тургузар, ол органнар шупту улуска отчёдун бөөр хүлөөлгелиг. Ындыг болганда совет демократизмин хөгжүдери—ол дээрге, хамыктын мурнунда өргечагырга органнарының ажылын массаның контролюнга тургузары, оларның ажыл-чорудулгазынга ажылчы чоннарның идепкейлиг киржилгезин хандырары болур. Өргө-чагырганың кайы-даа органы чоннуң мурнунга отчёттуг болур.

ССРЭ-нин болгаш РСФСР-нин Конституцияларында бижээни болза: «Ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң күүсекчи органнары оларны сонгуп тургускан ажылчы чоннар депутаттарының Советинге-даа, ажылчы чоннар депутаттарының үстүнде турар Советтериниң күүсекчи органынга-даа отчёттарын шуут берип турар».

Ол негелдени бистин областың чамдык күүсекчи комитеттери күүсетпейн турар. Областа ажылчы чоннар депутаттарының область, район, хоорай, суур болгаш кедээ Советтериниң күүскомнарының хөй кезии 1955 чылда Советтерге отчёттарын кылып бербөөн турган. СЭКП-нин XX съездизинин сөөлүнде байдал өлөөн өкижөөн. 1956 чылда барык бүгү күүскомнар боттарының Советтеринге отчёттарын кылганнар.

Ынчалза-даа 1957 чылда болгаш бо чылдың 8 айларының дургузунда чамдык күүскомнар боттарының Советтеринге отчёттарын кылып бербөөн. 1957 чылда үүгле Бай-Тайганың болгаш Сүт-Хөлүүн райкүүскомнары боттарының Советтериниң сессияларынга отчёттарын кылган. Ынчаарга Кызылдың хоор-күүскому 1954 чылдан бээр, Бии-Хемнин, Каа-Хемнин болгаш Чөөн-Хемчиктиң райкүүскомнары 1956 чылдан бээр отчёттарын кылбаанар. Ол ышкаш Аксы-Барлык, Шекпээр, Мөрен, Нарын, Ильинка, Сарыг-Сеп, Шыныз, Суг-Аксы, Самагалдай, Кара-Хаак болгаш Тоора-Хем кедээ күүскомнар боттарының ажылының дугайында Советтериниң мурнунга отчёттарын 1956 чылдан бээр кылып бербөөннер.

Совет демократиянын принциптеринге ындыг хажыдыышкынарны болдуруп белгениниң түпелинде, Советтерге отчёдун кылып берип турар ужурлуг күүскомнар депутаттардан хоорук албан черлери болуп, Советтин мурнунга харысалгазын уттуп турарлар, а депутаттар болза, бодунуң күүсекчи органнарының бүгү ажыл-чорудулгазын контрольдап шыдавазынга чедип турар. Советтиң сессиязынга күүскомнуң отчёду деп чүл ол ынчаш? Ол дээрге, сонгукчуларның мурнунга, база оларның нүүрүн дамчыштыр бүгү улустуң мурнунга күүскомнуң кылган ажылынын дугайында отчёду болур. Ынчангаш ол болза, совет демократиянын принциптериниң боттанышкыны, күрүнеиниң хөрөөн өргелээринге ажылчы чоннарның киржилгези болур. Бодунуң күүскомнуң ажылчорудулгазын шүгүмчүлеп, саналоналдарын илергейлевишаан, депутаттар болза, Советтиң ажылында частырыгларны болгаш четпестерни илередиринге, оон ажылын бедик деңнелче кедүрериниге дузалажып турарлар.

Күүском үстүнде турар органнарга отчёттарын удаа-дараа киирип турар чүве болганда, Советтиң мурнунга оон отчёдун кылганының хөрөө чүл? дээр чергелиг бодалдар Советтериниң чамдык ажылдакчыларының талазындан илереп турар. Ындыг бодал канчап-даа шын эвес. Үстүнде турар органнарга отчёт киирери албан болгаш чугула херек болур, ынчалза-даа ол чорук Советтиң мурнунга күүскомнуң отчёдун солувас. Күүском сессиялар бүрүзүнге ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң кайы-бир айтырыгларының талазы-биле илеткелдерни киирип турар болгай, ук айтырыгларны көрүп турда, чамдыкта ол шынгыы шүгүмчүлелге базала таваржып турар. Ындыг болганда оон дапкыр отчёт кылганының хөрөө чүл? дээр янзылыг чугаалар хаая дыннаглыаар. Ол база-ла шын эвес. Совет бодунуң күүсекчи органнарының бүгү ажыл-чорудулгазының талазы-биле отчёдун алырын сонуургап турар.

Ынчаарга херек болза чүгле күүском бүрүзү кылган ажылының дугайында отчёдун киирери-биле кызыгаарлаттынмас, а харын ол отчёттарны белеткээрин болгаш чугаалажып көөрүн бедик деңнелге чорудары өргежок чугула. Депутаттарның идепкейлиг санал-онал солчулгазы, күүскомнуң ажылында четпестерниң талазы-биле чидиг шүгүмчүлел сессия бүрүзүнгө болган турар ужурлуг. Бай-Тайганың болгаш Таңдының райкүүскомнарының отчёттары болгулап турда, депутаттар чүгле оларның ажылын эвес, а харын илеткелди болгаш оон белеткелиниң четпес болганын, ону белеткээринге депутаттар четпес киржилгелиг болганын шыңгыы шүгүмчүлеп турганнар.

Күүскомнуң отчёдунга чүгле саннар болгаш фактылар көргүзеринге кызыгаарлаттынмайн, харын чоруттунган ажылдарның тодаргай анализин кылган турар ужурлуг. Ылаңгыя күүскомнун-даа, оон килдистериниң-даа ажыл-чорудулгазын шүгүмчүлевчи өзу-биле үнелеп көөрү чугула. Ынчангаш отчётка белеткел дээрге, күүсеттинген ажылды ханы бодамчалыг үнелеп көөрүнге болгаш келир үеде чорудар практиктиг хемчеглерни телевилээринге бүгү депутаттарны дузалаштырар чугула ажыл болур. Отчёттун чугаалажып көрүүшкүнүн идепкейлиг болгаш үре-түннелдиг болдурар төлээде, ону бүгү депутаттарга баш бурунгаар таныштырар херек.

Хамыктың мурнунда депутаттарның шүгүмчүлелдиг саналдары, деңгеделери болгаш күзелдери болза, күүскомнуң бүгү ажыл-чорудулгазын өкижидериниң күчүлүг чепсээ болур. Барыын-Хемчик, Улуг-Хем район Советтериниң сессияларынга күүскомнарның отчёттарын чугаалажып көрүп турда, депутаттар дыка чугула саналдарын киргеннер. Райкүүскомнар ол саналдарны хынамчалыг өөренип көрген болгаш отчёт илеткелдериниг талазы-биле Советтериниг шиитпирин дораан-на күүседип өгелей бергеннер.

Күүскомнарны сонгуп тургускан Советтерге оларның отчёттарын чогуур үезинде кылып берип турарынга чаңчыгар херек. Доктааттынган чурумну сагыырын депутаттар боттары база чедип алыр хүлөөлгелиг.

А. ЗАЙЦЕВ,
ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиг күүскомунуң оргинструктор килдизиниг өргелекчизи.

Ада-иелериниң күжү-биле

Чоокта чаа Өөвүр районнуң Дус-Даг кедээ Совединиг Торгалыг чеди чыл школазының ада-ие хуралы болган.

Ол хуралга 1959—60 өөредилге чылында школаны ортумак школаже шилчидиринге базым кылдыр школа бажыңының тудуунуң ыяжын бо чылдың декабрь 20-ниг бетинде кезип белеткөөш школа чанынга эккеп дүжүрген турарынга ада-иелериниг киржилгезиниг база школаның келир өөредилге чылынга одаар докпак ыяжын школа чанынга ада-иелериниг күжү-биле хап белеткээрин шиитпирлөөн.

Ада-ие хуралынын соонда башкылар коллективи башкы Сандан Тановтуң удуртулгазы-биле солун концерти көргүскенин ада-иелер улуг сеткил хайыышкыныг көргеннер. Ада-ие хуралындан төрелдер комитедин соңгаан.

Дуржулгалыг чолаачы

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң чолаачызы Д. Түлүш он чыл ажыг үениг дургузунда чолаачы ажылынга ажылдап келген. Бо үениг дургузунда бодунуң мергежилин улам бедидип, автомашинаның камныг эдилевишаан, бедик көргүзүглерни чедип ап турар, өрткен чылын колхоз бүдүрүлгезинге идепкейлиг киришкени дээш артель баштаар чери мурнакчы чолаачыга чүрттелга бажыңын тудуп берген.

Д. Түлүш бо чылын чүрттелга тудугларының болгаш мал ажааларының ыяжын сөөртүп, хүннүң ажыл-нормазын 150 хуудан кудулаттайн турар.

М. ДАДАР-ООЛ.

Дуржулгалыг чолаачы

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң чолаачызы Д. Түлүш он чыл ажыг үениг дургузунда чолаачы ажылынга ажылдап келген. Бо үениг дургузунда бодунуң мергежилин улам бедидип, автомашинаның камныг эдилевишаан, бедик көргүзүглерни чедип ап турар, өрткен чылын колхоз бүдүрүлгезинге идепкейлиг киришкени дээш артель баштаар чери мурнакчы чолаачыга чүрттелга бажыңын тудуп берген.

Д. Түлүш бо чылын чүрттелга тудугларының болгаш мал ажааларының ыяжын сөөртүп, хүннүң ажыл-нормазын 150 хуудан кудулаттайн турар.

М. ДАДАР-ООЛ.

Пенсионер кадарчы

Онлар Дыгыраанын хары ам алдан сес. Ол аныяк чораан чылдарында Тыванын даг үлетпүрүнге чаарга беш чыл ажыг ажылдаан. Оон могаг чок күш-ажылы хөй удаа бедик үнелелди ап келген болгаш 1948 чылдан бээр ол күрүнеин пенсиязынга кирген.

— Партиянын болгаш чазактың ачызында кижи кырыыр чай кайда боор, бичии-даа болза, шыдаар шаам-биле бистин өзүп олурар хөгжүлдевиске дуза чедирер мен—дээн, эш О. Дыгыраа Танды районнуң «Тиилелге» колхозунда инек кадарчызында ажылдап турар.

О. Дыгыраа кадарчы ажылынга ам тос чыл чедип турар. Ол ам колхозчуларнын хуудa 200 ажыг инектерин кадарып турар. Суурда колхозчуларнын хуудa инектери тарган үнүштеринг болгаш сиген шөлдериниг чоогунда база өртен өлериниден хүлөөп ап, кежээ хүлөөдип берип турар болганда өлөөн шүүттүг болуру чугаажок. Ынчалза-даа эш Дыгыраа инектерни өки оттуг, суглуг черлерге семирти кадарып, кадарылга үезинде төрөөн инектерниг чаш бызаларын менди хүлөөп ап келген.

Ол болунуң могаг чок күш-ажылынын түпелинде колхозтуң сураглыг кадарчызы болуп, Бүгү-эвилелдиг кедээ ажыл-агый делгелгезинге баар эргени ийи удаа алган. Ынчалза-даа чөптүг чылдагаанар биле ынаар барып шыдавайн барган.

О. Дыгыраа чүгле күш-ажылга ыңдыг хүндүткелдиг болуп турар эвес, оон-биле кады хөй өолдар, кыстарны өстүрүп, кижизиткен ада болур. Оон үруглары он ажыг. Оларнын чамдыызы хөй-ниитиниг албан ажылында, бир чамдыызы төрөөн колхозунда адазы ышкаш бызымаккай ажылдап турарлар.

Пенсионер кадарчы эш Дыгыраанын өртken чылын ажык-орулгазы колхозта хөй орулгалыг колхозчуларнын бирөзинге санадыр. Чыл отчёдунуң түпелинде 3 тонна тараанны, 1600 рубльди ол алган. Ам бо чылын оон канчап-даа кудулавас.

А. САТ.

Райпонуң ажылында четпестерни чайладыр

Бии-Хем райпозу өртken 8 айларда бараан саарылгазының планын 104,3 хуу күүсеткен-даа болза оон ажылында четпестер өскөн эвес. Чүүн-даа мурнунда районда садыг точкаларының хөй кезин сес айларның бараан саарылгазынын планын күүсетпээннер. «Хадың» колхозта (өргелекчизи эш Губанов), Өөк-Аксы суурда (эш Башкова) болгаш Туранда аъш-чем магазини (эш Шагарина) бо үш магазиннер бараан саарылгазының ай, квартал планнарын чыл эгезинден бээр доктаамал күүсеп келгеннер.

Бараан саарылгазының планының күүсеттинмейн турарының чылдагааны чүдел дээрге, районнуң, ыланғыя кедээ черлерде магазиннеринде янзы-бүрү барааннарнын ассортиментизинин кызыы болуп турарында болур. Райпо баштаар чери (даргазы эш Матюшов) чүгүла хереглелдиг барааннарын четчези-биле үндүрүп албайн турары кончуг четпес. Чижээлээрге, үшкү кварталда план ёзугаар райпо 95,5 мүн рубльдиг дүктен кылган пестерин үндүрүп алыр турган, чүгле 38,4 мүн рубльдиг пестерин алган, планда көрүнген 800 кидис идиктеринг чаңгызын-даа райпо үндүрүп албаан.

Чамдык магазиннерниг бичии тар бажыңнарда турары садыг алыкчыларны культурлуг хандырарынга болгаш барааннарны чурумчудур чыскаап салырынга таарымча чок болуп турар. Ылаңгыя Туранда аяк-савз, ном магазиннери болгаш Өөк, Өөк-Аксы суурларда база «Кызыл тараачын» колхозтуң Билелиг фермазында магазиннер шөл талазы-биле бичии бажыңнарда турарлар.

Райпо баштаар чери хөй-ниитиниг чемненилге черлериниг ажылын кошкак удуртуп, оларга боттуг дузаны көргүспейн турар. Бо чылдың сес айларының бүдүрүлге онаалгазын райпонуң столоваялары болгаш чайнаялары 94,9 хуу күүсеткеннер. Июль, август айларның планнары шуут күүсеттинмээн. Район төвүнде хөй-ниитиниг чемненилге черлериниг кухняларында печкаларны, бүс тыруттар хоолайларны бо чылын септеваан болгаш чамдык хөй күш негеттиннер ажылдарны механизаставаан болуп турар. Ынчангаш чайнаяларның белеткеп турар чеминиг шынары кончуг куду.

Чемненилге черлериниг удуртукчулары чемниг шынарын өскөдөр, оон ассортиментизин калбартыр болгаш чемненикчилерге культурлуг байдалды тургузар дээш демисешпейн турарлар. № 1 чайнаяның девискээри аштаттынмаан болгаш санитар чок байдалда турар. Районда кайы-даа чемненилге чериниде суттен болгаш ногаа айманнан кылган чемнер кончуг ховар көстүп турар.

Райпо баштаар чери кадрларның ортузунга кижизидилге ажылын кошкак чорудуп турар. Бо чылдың өтөзинден бээр райпо 58 кижини ажылга хүлөөп алган болгаш 65 кижини ажылындан үндүрген. Оон уламындан райпо шугумунда өре, самыгдал хаая эвес болуп турар.

Бүдүрүлге черлериниг бажыңнарын болгаш чүрттелга бажыңнарының септелгези өртken чылдаазындан багай болуп турар.

Райпо баштаар чери бодунуң ажыл-чорудулгазынга хөй-ниитиниг контролёрларынга даянмайн база ажылчы чоннарның ортузунга кооперас-массалыг ажылды чорутпайн турар. Бо чылдың сес айларының дургузунда хуучу кежигүнүнге чүгле 55 кижини хүлөөп алган.

В. ЧАБУРОВ.

албан-хаакчылардан болгаш өөренникчилерден үндүрүглер тыртканын күш чок болдурган. Ол чорук ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның орулгаларын чылда 8 миллиард рубль көвүдеткен.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл телевиринг өөскөжөөнин турган, 1956 чылдың ийиги чартыындан эгелээш кызырган ажыл хүнүнче бүдүрүлгелерин шилчидирин боттандырын эгелээн. Кедээ ажыл-агыйның бүгү продуктуларын күрүнеге ыяавыла дужаарындан колхозчуларынын, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларының ажыл-агыйларын 1958 чылдан эгелээш хостаан. Оон күсели-биле чон 3 миллиард ажыг рубль ажыкты алган.

Чүрттелга бажыңнарының тудуунуң айтырынын эң чоокку 10—12 чылдарда шиитпирлөөр сорулганы партия биле чазак кедүрген. Дайын сөөлүндеги беш чылдар планнарының чылдарында совет улус үүгле дайынга үрелген хоорайларны болгаш суурларны катап тургускан эвес, харын үс-үс чаа хоорайларны болгаш ажылчын суурларны тургузуп, миллион-миллион дөрбелчин метр чаа чүрттелга бажыңнарын тутган. 1957 чылда бизин ССРЭ-нин мүн чүрттакчылар бүрүзүнге 10,6 квартираларны тутган. Ол-ла үеде АКШ

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

АГРЕССОРЛАРНЫ КАЖАРЛААШКЫННАР КАМГАЛАП ШЫДАВАС

Америк империалистерниң Кыдаттың эриктеринде чепсектиг чөнгөөлери бүгү дилтерде карган килецзөөшкинни хайныктырып турар. Ол чөнгөөлер Каттышкан Штаттарның агрессчи бөлүктерин улам-на часкаанзырадып, авантюристиг даллесчи политиканың халаптыг уржуктарын болдурбас дээш шимчөөшкинни АКШ-та күштелдирген. Ол политикага удурланып турар америк хамаатыларның Ак бажында болган күрүне департаментизинде кээп турар чагааларының даажок кевдөөнинден өралакчы президент Никсон биле күрүне секретары Даллес ол чагааларның дугайын хөй-нитиге дыңдалыр чорукту албан черлериниң дүжүметтери соксаткан турарын негөөннер. Ындыг «хоругдашкын» оожургалды болдурбаан, харын америк улустуң оргузунга дүвүрөөзинни күштелдирген. Чүге дээрге тайбың чугаалажышкынварга хамаарыштыр хөй-нитиниң салып турган идегелдери амдыызында чү-даа болбаан.

Элчиннер деннелинде Варшавада черуп турар кыдат-америк чугаалажышкыннарны АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери КҮР-га удур америк аг-шериг-ниң өжөөннешкек үүлгедиглериниң улустуң кичөөнгейин чардыктырарына ажыглап турар. КҮР-нуң чазаның хөй удаагы шыңгыы сагындырыглары турбуже, АКШ Тайвань өөжүнде болдуның чөнгөөлерин үргүлчүлеп, Кыдаттың девискөөр сугларының болган агаар делгеминиң кызыгаарларын үреп турар. Америк командылалчери бодунуң чанкайшичи чалчаларын боо-чепсек-биле хандырарын күштелдирбишаан, «Коламбия» дээр радио дамчыдылгазының компаниязы бедик албан дужаалдыг шериг кижилериң чугааларын барымдаалаш, Мацзудао болган Цзиньмыньдао ортулуктарны чепсеглөөрин ийи недель четпейн турган бодуның холунга американнар алыр бодалдыг, чүге дээрге чанкайшичилер ол сорулганы күүседип шыдавас болуп турар деп чоокта чаа дыңнаткан.

Варшава чугаалажышкыннарын чоруларынга АКШ-тың чөпшөөрежишкини Ыраккы Чөөн чүкте америк агрессчи планнарны дипломаттыг аргалар-биле быжыглаар сорулгалыг кажарлаашкын болган дээрөөнге чигзинин турар кижилер ам безин эвээш. Шынын алырга, америк империалистер болза улусчу Кыдат бодунуң девискөөрлериндe дүрүм ёзугаар эргелериннен ойталаарын болган американнарның база оларның чанкайшичи агентилериниң Тайваньны болган эриг кавызы кыдат оргулуктарны өөлеп алганын хүлөөн көөрүн боттарының дипломаттарын дамчыштыр негеп турарлар. Тайвань өөжүнүн районунда «отту соксадыр» дижир чүве дугайында америк санал-биле чогум-на харын ол негелде чажыртынып турар.

Ынчаарга бо кажарлаашкын кымны-даа аймактырып шыдавас. Өске девискөөрже шүргүп кире берген, өске девискөөрни өөлеп алган ол тала харын күшүг ажыглаарындан ойталаар, отту соксадырынга чөпшөөрежир ужурлуг деп чүве кадык бодаллыг кижи бүрүзүнге тодаргай. Кыдат америк девискөөрже шүргүп кире берген өөс, Кыдат америк ортулуктарны өөлеп алган өөс, америк улуска дайын-биле кыжанып турар өөс, харын америк империалистер кыдат ортулуктарны өөлеп алган, КҮР-га болган Ыраккы Чөөн чүктүң өске-даа чүрттарынга улур ол ортулуктарда плацдарины тургузун турар. Мынчангаш хамыктың мурнунда американнар кыдат девискөөрден үүп чоруур болган Кыдаттың иштики херектеринге холгаарладышкынын соксадыр ужурлуг. Айтырыгны даллесчи ёзу-биле тургузары чаа Кыдат дугайында, социалистиг улуг күрүне дугайында чугаа чоруп турда чедишкиниг болуп шыдавас албадашкын кылыр дээни ол-дур.

Чүвениң алызын боттуг көрүп, Вашингтон чаза болунуң угаан чок планнарындан ойталарын негеп турар хөй-хөй американнар моны эки билип турар. «Менээргенип чөнгөөлөөр болган балыткаттының шынзыктыртынар чүвези чок ындыг шиитпир АКШ-ка таарыжыр варачаңгыс шиитпир болуп турар дээр алнныг бодалды баш бурунгаар албадап турар-дыр бис» деп «Нью-Йорк таймс» солунга америк бижикчи Л. Мемфорд бижээн. «Ньюсуик» журналдың хүлөөн көргени-биле алырга, Вашингтонуң чөнгөөлиг политиказы «улустуң дыка хөй нуруузунуң дүвүрөөзинин хайныктырып турар». Даштыкы херектер талазы-биле сенат комиссиязының даргазы Грин боттуг фактыларны херекке алыр деп ажыт-чажыт чок кыйгырыгны кылган. «Бистиң бүгү политикавысты бистиң күзөөшкиннеривиске өөс, харын дорт быжыг фактыларга үндезилеп көрөөлиңер.... Ам Чан Кай-шиниң курган черже өөй бөөрүнге бичии-даа ынаныш херек кылында бичии-даа чок» деп ол чугаалаан.

Ынчаарга агрессчи империалистиг болуктер ындыг янзылыг чөптүг үннерин дыңнаарын күзөөвейн турар. Чоокку болган Ортаакы Чөөн үкте боттарының тургузун алганы дайын одагларын хевөөр артырарынга чаа чылдактарны дилевшаан, олар важарлап үргүлчүлеп турарлар. Чепсегленишкиннерни өдөбе бүдүрерин шынзыктырарда улустар аразының дүшкүүрлүг чоруу-оларга херек. «Юнайтед Стейтс энд Уорлд рипорт» дээр америк журналдың мооң-биле холбаштыр доокта чаа сеткил ханышкынбиле айткан чугаазы барымдаа болуп турар: «Ливан кризис болган Формоза өөжүнде боолаашкын армиягa ажыр чепсегленишкиннин салбак программазынга ажыктыг чаа чиге барымдаалар болган... Ооң түңнелинде чепсегленишкинге чарыгдалдарның амгы деннели чоокку беш чылдарның дургузунда ийи ажыг катап көвүдөөр перспективаны тыптып келген. Келир айларда шериг чепсеглелинге чаа хөй чагыгларны автомобиль үлетпүрүнче, ужар-үүл компанияларынче, электри дериин бүдүрер бүдүрүлгелерже, артиллерия заводтарынче угландырган турары илдең болуп турар» деп бо журнал бижээн.

Монополиялар өөлери өөрүп турар. Ажык-кончаалыг чаа чагыгларга байып алырын олар бодап турар. Империалистер болза өскелериң эриктеринче болган девискөөрлеринче чилбизи хайны берген чүткүп, боттарының шериг плацдармарындан болган базаларындан халбактаныр, боттарының тургузун алганы дайын одагларын хевөөр артырарын болган калбартырын күлеп турар. Ынчаарга кижи төрелгетенге делегей дайыны-биле кыжанышаан, оларны согурартышкы дег от-биле ойнап турарын олар болган чок-ла үттүп турарлар. Улуг кыдат улус болган ооң өөнүктери бо дугайын ам оларга шуут сагындырып турар. Оларның боттарының чүртүнда кадык бодалдыг кижилер база бо дугайын оларга сагындырып турар.

ФРАНЦИЯДА ДЕМИСЕЛ ҮРГҮЛЧҮЛЕП ТУРАР

Демократияга удур чаа конституцияны бадылаарынга чедирип келген, Франция болган референдумнуң түңнелдери Атлантика океанның ийи талазында реаксылыг бөлүктерниң сеткилин хандырган. Француз аг-шериг-ниң Алжирге май 13-теги үймээни-биле өөлеп алган карга херек бир төө чаа конституция таарымчалыг аргаларны тургузун турар болганда, ам долу болган дүрген чедишкиниг болур деп Вашингтонда болган Боннда идегелдер чугаалаттының турар.

Референдумнуң түңнелдерин француз сонгукчулар эки бодап четкиштөөнде-ле полицейжи хемчегларни күштелдирерин көрүп, демократтыг организацияларның болган парлалганың ажыл-чорудулгаының хостуун кызыгаарлаар, ам болур парламент сонгулдаларынга белеткелди республикага удур сулаанны сорук киирген болган организастаан фашистиг бөлүктерге ажыктыг үгже угландырар сорулалыг хөй-хөй декреттерни болган чарлыктарны француз сонгукчуларже чашканнап туруп берген. Францияның чагырыкчы бөлүктериниң бо хүннерде далаштыг хемчегларын сентябрь 28-те референдум үезинде оларның чедип алган чедишкиниериниң быжынга оларның черле бүзүрел чогунуң дугайын чугаалап турар-дыр. Ындыг янзылыг айыылыныышкынларга барымдаалар оларда хөй.

Бирөөде, коргуузушкун болган террор-биле дүштүр калбаа-биле практикалап турар дембөөрөөшкин гурзажок, 4600 муң сонгукчулар, хамыктың мурнунда Францияның ажылчы чоннарының мурнакчы кезөө чаа конституцияның шынарын эки тодарадып көрген болган аңаа улур бадылаан деп чүвени олар билир. Ооң-биле калы 4 миллион французтар референдумга киржирин черле бодаваан, а 1700 муң французтарны үүл-бүү аргаларбиле референдумга киржилгеден чайлаткан турган.

Ийде, чаа конституция дээш боттарының бадылашкыннарын берген 17600 муң сонгукчуларның аажок хөй кезин реакцияның салып турар сорулгалары-биле нинтилежир чүзү-даа чок үүлдерни барымдаалаанын олар билирлер. Бо дээрге тодаргай факт болганындан моны даштыкы парлалганың хөй-хөй реаксылыг органнары безин эки билирлер. Италиниң «Мессаджеро» солуну мынча деп бижээн: «бадылашкынның түңнелдери кедүүлүүшкүнүг болбаан: чүрт болза чүрөө шимиреп, ажыглыг бадылаан». Сонгукчуларның хөй нуруузу аймаагы берген болган хоозун чүвеге алышкан деп «Нью-Йорк таймс» бадыткан турар. «Оларның иштинден хөй өөс кижилер (тодаргайлаарга француз сонгукчуларның. — И. Л.) конституцияның бүгү утказын азы ооң канчаар хөделир аппарын билип шыдаан» деп «Нью-Йорк таймс» бижээн.

Француз чазактарның сөөлгү чылдарның дургузунда чорудуп келген ийлитикалынга ханы таарымнас чоруун аңаа бөлүүн французтарның аразында база хөй-хөй кижилер илередип келген. Чазактарның үргүлчү солчур чоруу, Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүкте база Африкада колониалдыг авантюралар оларның хөөнүн каттан. Чүге дээрге, ол чоруктар Францияның амыдралының чугула үүлдерин оортан ушта соруп ап, америк империализмден ооң хамаарылгазын күштелдирген, иштики экономиктиг бергелерни чедиглендирген. Чаа конституция Францияга тайбыңны болган ыржым чорукту хандырын бөөр, аргберге бодалдардан болган силгишкиннерден ону адырар аянныг кылдыр бадыткан турган реаксылыг пропагандага хөй-хөй французтар бүзүрөөн. Ол-ла пропаганда бир өөс чаа конституцияның төлевилели хүлөөн алдынмас болза, хан төгүүшкүнүг хамааты дайынның перспективазы-биле француз чурттакчыны коргуун турган.

Фашизмге удур демисежиринге, демократтыг чаа конституцияны ажылдан кылырынче кыйгырыг салган республиканың камгалакчыларының үүн хөй-хөй французтарга четпөөн, чүге дээрге референдумга белеткел массалыг дерзилөөшкиннерниң байдалында, ылангыя далгы ындынмы. девискөөрлериниге оза чидиг хевирлиг болган мораль болган күш талазы-биле дерзилөөшкиниң байдалдарында эрткен. Чижөөлөөрге, француз империалистерниң ажылдан кылганы конституция дээш Алжирге сонгукчуларның 96 хуузу бадылаан деп турар француз колониалдыг эрге-чагыргаларга кым-даа шынзыкпас, чүге дээрге, ол-ла империалистерге удур алжир улус шудургу демиселди дөрт чылдарның дургузунда чорудуп келген дээрин хөй-хөй чурттарның парлалгазы дөмдеглеп турар. Бо дугайты Норвегияның «Дагбладет» солуну «ол дээрге бо черге бодаттынар арга чок чүве-дир» деп чөнгүү-биле демдеглөөн.

Дембөөрөөшкинден, коргуузушкуннан болган террордан аңгыза, сонгулдаларның түңнелдеринге Ги Молле баштаан барымы үзелдиг социалистерниң саттынымчы чоруу саңдарлыг болган. Чуртка антикоммунистиг кампанияны өөскүдер болган фашиссирөөн реакцияга дузалаар дээш олар күжүн харамнаанаар.

Референдумга реакция тиилелгени чедип алган-даа болза, француз республика дээш демисел ам-даа ыракта доозулбаан. «Референдум доозулган, ынчалла-даа айтырыглар артып турар» деп Францияның «Пари Журналь» солуну бижээн. Ону медереп билбишаан, чагырыкчы болуктер ам боттарының полицейжи декреттерни кылырын, антидемократтыг сонгулда хоойлузун белеткөөрин болган редксылыг өске-даа хемчегларни чорударын далажып турар. Оларның үе-шагы өөрөө арткан, сонгукчуларның аймаагын турган чүвези дүрген арлын чидин болур, фашистиг диктатураже орукту дуглаарынга белен демократияның талалакчыларының хүрөөлеги өзүп болур деп чүвени олар билип турар. Француз улус сөөлгү шиитпирлиг сөзүн ам-даа сөглевөөн дээрзин олар билип турар.

И. ЛАПИЦКИЙ.

Гвинея Республиканың чазаа тургустунган

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырга, Гвинеяның чаа чазаа тургустунган, ажыллап эгелей берген. Чазактың составы 11 министрлиг болган 5 статс-секретарылыг. Премьер-министр болган ооң-биле чергелештир даштыкы херектер министри база республиканың национал камгалал министри кылдыр Секу Туре томуйлаттырган.

Африканың ол чаа республиказының тургузукчу хуралы база ажылдап киришкен.

ГДР-ниң чонунга Вильгельм Пиктиң кыйгырыы

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың тургустуган хүнүнден бөөр 9 чыл болган оюн таварыштыр ГДР-ниң президентизи Вильгельм Пиктиң чонга кыйгырыын АДН агентилели дамчыткан.

Үлетпүрде, кедөө ажыл-агыйда, эртем ажылында, литература болган уран-чүүл талазында республиканың чедип алган улуг чедишкиннери-биле холбаштыр ГДР-ниң чонунга президент байыр чедирген.

Бистиң республикавыс дыка улуг политиктиг болган экономиктиг күш болу берген деп В. Пик айтып турар. Делегейде ооң ат-аддары улам-на өспүшаан, Бүштүг болган идегелдиг өөнүктер—акы-дунма Совет Эвилели болган социалистиг өске-даа чурттар бистерни детким турар.

Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының V съездизи улуг программаны айыткан, ол дээрге чүгле ГДР-ниң бүгү хамаатыларының эрге-ажыктарынга өөс, харын бүгү немец улустуң эрге-ажыктарынга база бараан болур деп В. Пик онзалаң демдеглөөн. Ол — тайбыңның, аас-кежиниң болган чаагай чоруктуң программазы, социализмниң программазы.

ГДР-ниң улус палатазынга болган округтарның улус төлөөлелгезиниң черлеринге ам болур сонгулдаларның ужур-дузазын чугаалаан, В. Пик ол сонгулдалар демократтың, тайбыңның болган социализмниң херөө дээш демиселге белен чаа күштерни мөөнөөринге идиг бөөр деп айыткан.

Түңнелинде президент Вильгельм Пиктиң медеглөөни болза:

Совет Эвилели-биле болган социалистиг лагерьниң өске-даа бүгү күрүнелери-биле чарылбас найыралбиле холбаалыг быжыг шиитпирлиг чорук-биле сорук киргеш, тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар-биле сыры найыралдажып алгаш, буруулаар, кайгамчыктыг сорулгаже—социализмниң тиилелгезинче дидим бараалынар.

КҮР-нуң чазааның чаа шыңгыы сагындырыы

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза: октябрь 6-да 1 шактан эгелөөш 18 шакка чедир 8 америк шериг корабльдери болган 13 америк самолеттар Фуцзяньның районунга Кыдаттың девискөөр сугларынче болган девискөөр сугларының кырында агаар делгеминче шүргүп кирип келген. КҮР-нуң даштыкы херектер министерствозунуң төлөөлекчизи дараазындагы үүлдү медеглөөр кылдыр төлөөлеттирген: октябрь 6-да 01 шак 00 минута турда КҮР-нуң камгалал министри Пын Дөхуай Тайваньда ада-чүртчуларынга кыйгырыг чарлап, Фуцзянь фронтузунуң кезектери артиллерия адышкынын чаагай чоруктуң нуурүнде октябрь 6-да 7 хонук соксаткан, ынчаарга мону ол үеним дургузунда чанкайшичи шериг-дер бүгү-ле эргежок чугула үүлдерин четчири-биле хостуг сөөртүп үндүрүп алын дээш кылган, ынчаарга оларның судноларын американнар үдевес ужурлуг деп ол кыйгырында тодаргай медеглөөн.

Цзиньмыньдаону бистиң шериг-дериис артиллерия-биле боолаарын соксаткан үеде ам безин АКШ-тың шериг корабльдери болган самолеттары мурнуку хевөөр бистиң чүртүвүстүң девискөөр сугларынче болган девискөөр сугларының кырында агаар делгеминче шүргүп киреп үргүлчүлеп турар. Бо дээрге АКШ-тың ёзулуг сорулгазы судноларбиле үдеп турган, чанкайшичи армияга дуза көргүзеринде өөс, харын дүшкүүрлүг чорукту үргүлчү тургузары болган агрессияны калбартыры болуп турар дээрзиниң дугайын бүгү тодазы-биле чугаалап турар-дыр. АКШ-тың соксавайн турар дайынзырак чөнгөөзиниң хараазы-биле кыдат чазак 23-кү шыңгыы сагындырыгны кылып тур.

Кыдат Улус Республика. Фуцзянь фронтузу. Чоокта чаа Цзиньмыньдао (Куэмой) ортулукче чорудары-биле шериг чепсектери чүдүрген ийи чанкайшичи судноларны Кыдаттың Улустуң хоосталга армиязының артиллержилери болган торпедо катерлери атакалаан. Бир суднону сугже дүжүрүп киирген, бирөөзин кемдеткен.

Чурукта: Кыдатың Улустуң армиязының торпедо катерлериниң экипажының чаа тулчуушкунга белеткенин турары.

Фото Сян Чжинин. Синьхуа агентилели.

Францияның чаа конституциязы күштүг болуп кирген

ПАРИЖ. (СЭТА). Француз республиканың сентябрь 28-те болган референдумнуң түңнелинде хүлөөп алдынган чаа конституциязы октябрь 6-да күштүг болуп киргеш. Чазактың тускай органы «Журналь офисьельге» конституцияны октябрь 5-те парлаан. Октябрь 6-да шүүгү министри Мишель Дебре ону күрүне данмазы-биле быжыглаан, ооң соонда ол хоойлу кылдыр күштүг болуп киргеш.

Мооң уламындан 1946 чылдың конституциязы шуут күш чок болур.

Чаа конституцияга үндезилөөш де Голльдуң чазаа «дулган эргелиг монархияны дүжүрген үеден бөөр Францияга чаңгыс-даа чазактың эдилеп көрбөөни онза калбак эргелерни алган» деп «Экспресс» солун демдеглөөн. Национал хуралдың эргелери дыка кызырылган.

Бөгүнден эгелөөш дөрт айлыг шилчилге үези эгелөөн, ол үеним дургузунда парламентиниң талазындан кандыг-даа хыналдаан хостуг де Голльдуң чазаа чаа күрүне албан черлерин тургузарының белеткелин чорудар.

Чижөө, чаа национал хуралдың сонгулдаларынга белеткел эгелей берген. Мооң-биле холбаштыр Парижтин журналисчи бөлүктеринде айтып турары болза, чазак аңгы туруп турар сонгулда округтарын өскертир болган ийи удаа бадылаашкын-биле мажоритарлыг сонгулда системазын ажыглаар бодалдыг. Ол хемчеглер парламентиге чуруттуң демократтыг күштериниң төлөөлелгезин кызырар сорулганы салып турар.

Комсомолдуң маадырлыг ажыл-херектери кино уран-чүүлүнүң чогаалдарында

Ленинчи комсомолдуң алдарлыг дөртен чыл ою чоокшулап келген. Ол байырлалды таварыштыр ВЛКСМ обкому, областың культура эргелели болган кино тарадыр контора комсомолчуларның амыдыралын болган күш-ажылчы маадырлыг чоруун көргүзүп турар кино фестивальды өрттирип турар. Төрөөн чурттуң хосталгазы, хамаарышпас чоруу дээш, социалистиг ажыл-агыйны болган культураны тургузар дээш демиселге партия болган бүгү совет улус-биле кады аныяктар болган оларның мурнакчы отряды—Ленинчи комсомол кайгамчык маадырлыг чоруктарны кылып келген. Оларның ажыл, амыдыралынга дыка хөй киноларны тураскаатган.

Советтериң эрге-чагыргазы болган тиилөөн пролетариаттың диктатуразын быжыглаар дээш демиселдиң баштайгы хүннериниң дугайында «Павел Корчагин», «Олар баштайгызы болгаанар» деп киноларны чугаалап турар. Н. Островскийниң «Кан канчап катканы» деп романын ёзугаар тургускан ол кинода Павел Корчагин революциянын болган коммунизмниң херөөнге кызыгаар чок бердинген. Павел Корчагинниң бодалы, ажыл-херөө болган чаагай сеткилин хөй-хөй номчукчуларны болган көрүкчүлерни хайныктырып, аныяктарның мурнунга тургустунуп келген айтырыгларны шын харыылаарынга дузалап турар.

«Олар баштайгызы болганнар» деп кинода революстуг Петроградтың комсомолчуларының холга ок-боозун туткаш аныяк совет күрүнени камгалаар дээш хамаатты дайынынче чоруп турганын көргүскен. Ол ышкаш коммунист Василий Губановтуң маадырлыг, чаагай амыдыралының дугайын төөгүн турар «Коммунист» деп кино экраннарга база катап үнүп эгелөөр. Совет күрүнениң кадыг-берге баштайгы чылдарында ленинчи планнарны боттандырар дээш аңгы дайзыннары-биле кадыг-чидиг демиселди чоруткуушаан, электри станциязының тудуун кылып турар коммунистиг маадырлыг амыдыралы ында кол черни эзлеп турар.

Аныяк оолдар, кыстарның күш-ажылга таварышкан бергелерин, оларның чараш, чаагай найыралы болгаш ынакшылы, аныяк тудугжуларның чалыы назынның хоорайын канчаар тудуп кылганы «Комсомольск» деп кинода чугаалаттының турар. Партияның кыйгырыын ёзугаар заводтарны, электра станцияларын, орудар кылып, Сибирьниң, Ыраккы Чөөн чүктүң болган чурттуң өске-даа ыраккы областарының ажыл-агыйын хөгжүдүп турар аныяктарның маадырлыг күш-ажылын көргүскен кино болур.

А. Фадеевтиң романын ёзугаар тургускан «Аныяк гвардия» деп киноның маадырларының Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде маадырлыг чоруун кым-даа утпас болган база катап улуг сонуургал-биле көөр. Фестивальга киргген «Дурьаалар ужуп чорлар» деп кино бүгү делегей фестивальына бедик үнелелди алган болган Верониканың Борис, Марк олар-биле нарын харыдзаазының дугайында чугаалап турар. Маадырларның тус-тузунда хуу-салымы дайынга болган тыылга аныяктарның дайынчы маадырлыг чоруу-биле катай көргүстүүн турар.

Ада-чурттуң Улуг дайыны доозулган. Маадырлыг совет шериглер дайынга тиилеп үнгеш, үрелген ажыл-агыйны тургузуп эгелөөн. Шак ол улуг ажылга Ленинчи комсомол улуг рольду ойнаан. «Ол ынчаар эгелөөн...» деп кино кур черлерни шингээдип ап турар аныяктарның амыдыралының баштайгы хүннериниң дугайында чугаалап турар. «Талыгыр бедик», «Хем ындында кудумчуда час» деп киноларда база-ла чугула айтырыглар көдүүтүнген. Баштайгы кинода кежөөки школа башкызы Таня Левченконуң боттарының өөреникчилериниң хүндүткелин чедип алыры берге-даа болза ооң ону канчаар ажып эрткенин база дедирленир чаңныг Савченконуң ооң дузазы-биле билигте хандыкшылдыг апаргының кинода допчузу-биле көргүзүп турар.

М. МАМОНОВ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

«Чимистерни болгаш ногааларны донурары»

Ногааларны болгаш кат-чимистерни ажаап шыгжаарга үреличел. Оларның чигири чоорту чидер, витаминнери эвээжээр; каттарның суу бусталып үнер чорук-биле холбаштыр олар оюп, дырынкылай бөөр, иштинде хоюг чемижи баксырап, амданы үрелип болур.

Чаа чыган кат-чимистерни болгаш ногааларны ажаап кадагаларының бо үеги эки аргаларының бирээзи болза, оларны консервелөөри болур. Ол чорук кат-чимис, ногааларның баксырап үреличрин барык бүрүн соксадыр болгаш ооң-биле кады чем болур бедик шынарларын, өң-будуштерин, амданын болгаш чыдын улуг чергезиниг-биле хевөөр артырар. Донуруушкуну консерв заводтарынга, дүрген донурар установкаларга чорудар. Донуруушкун кылырынга чүгле бедик шынарлыг чимистерни болгаш ногааларны шилип алгаш, оларны сугга эки чүп кааптар.

Ногаа, чимистерни бүдүн чартык, ийи шак иштинде 24—36 градус чедир соок черге тургузуптар. Ынчаар дүрген донурарга оларның витаминнери, ылангыя «С» витамин барык бүрүн арттар, чимистерниң чымчак кезөөниң суу оларның тканьларын үревес үүрмек дош будумелдер апаар.

Каттарга болгаш чимистерге кургаг азы сугга хоюткан чигирни холаваш, шил савага донурар. Оларны эргизерге чаагай чигирзиг амданныг чаа чимистер апаар. Чигир холувайн донурган чимистер колдуунда-ла янзы бүрү чемнер белеткөөринге хереглеттинер, чүге дизе, эрээн соонда олар суук үүл апаар болгаш хевирлери өскерлип чамдыкта өңү оңа бөөр.

Донурул каан ногаа, чимистерни 3 градус соок черге тургузар, бир өөс ындыг чер чок болза, оларны садып алган хүнүнде-ле чемге хереглезе эки. Донурган чимистерни болгаш каттарны дүрген эргизерде чылыг бажың иштинге тургузуптар, а ногаа аймаан дон хевөөрзин-не хайнып турган сугже суптарга эки, ону оожум эргизерге витаминнериниң чидирии улуг болур.

Донурган кат-чимистериниң иштинден яблоко болгаш слива, а ол ышкаш чигирлиг честек-кат лимон эң-не чаагай амданныг болгаш хоолулуг. Янзы бүрү чемнер белеткөөринге донуруп каан ногаан чочак-тараа, фасоль деп үнүштер дыка үнелиг; мочак баштары сут быштак чемниг донурган кукуруза база эки хоолулуг болгаш амданныг, кукуруза ижин-шейиндүүн ажылынга эки саңдларын чедирер. Янзы бүрү мүннерге донурган помидорну ажыглаарга эки. Ону аңаа эргиспейн, хайындырып каан мунче дон хевөөрзин-не салыр херек.

Донурган чимис, ногааларның янзы бүрү чаа хевирлери садыгларда улам-на хойу-биле кирип турар. Чаа шынарын болгаш амданын чидирбөөн каттарны, чимистерни чем рационунга бүдүн чыл дургузунда хереглөөр арга ам бар болган.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыны.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДАН

деп кинону көрүңер.

Кызыл хоорайның Интернационал кудумчузунуң № 25 бажында чурттап турар Зоя Николаевна Герасимова, Кызыл хоорайның Интернационал кудумчузунуң № 25 бажында чурттап турар Константин Бузьмич Тупицыннан чарлыр дугайында херекти кедүүрүп турар. Ук херекти Кызыл хоорайның бирги участогунуң улус судунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал киллизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедөө ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС — 01082. Культура эргелелиниң типографиязы.